MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

SPOLOK SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV A UMELCOV

SLOVAK WRITERS AND ARTISTS ASSOCIATION

CLEVELAND, OHIO, U. S. A.

ROČNÍK (VOL.) 5 1958 ČÍSLO 2.

ROČNÍK V. VOL. V.

MOST

ČÍSLO 2. NO. 2.

Štvrťročník pre slovenskú kultúru
A Quarterly for Slovak Culture

Orgán Spolku slovenských spisovateľov a umelcov

Vychodí štyri razy do roka

Rediguje MIKULÁŠ ŠPRINC s redačným kruhom

Predplatné na štyri čísla USA a Kanada $5.00 Ostatná cudzina $4.00

Vydavateľ: SPRÁVA KULTÚRNEHO FONDU PETRA P. JURČÁKA. Predseda REV. JÁN J. LACH.

Adresa redakcie: MIKULÁŠ ŠPRINC, 28700 Euclid Ave., Wickliffe, Ohio, USA

Adresa administrácie: MOST, 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana, U. S. A.

OBSAH

Štefan Smržik, SJ. **Sv. Cyril a Metod a Rímsko-slovanská bohoslužba** — 49

Rev. William Patala. **Slavonics In American Secondary Schools** — 65

Fen Čih. **Tri čínske sonety.** (Preklad Karola Strmeňa) — 69

Cyril Ondruš. **Rastislav, historická dráma** — 71

Karol Strmeň. **Tri skratky suchou ihlou** — 79

Omar Chajám. **V hrnčiarovej dielni.** (Preložil Ján Okáľ) — 82

M. Lacko, SJ. **Nové liturgické texty na sviatok sv. Cyrila a Metoda** — 84

KULTÚRA A ŽIVOT

KNIHY

Stanislav Polčin, SJ. **Une Tentative d'Union au XVI siecle** (Ján Malý) — E. Lorad. **Umelecko-historické pamätné kostoly na Slovensku** (Ján Malý) — Valjavec Fritz. **Suedosteuropa — Bibliographie** (M. Lacko) — Bertold Spuler. **Regenten und Regierungen der Welt** (M. St. Ďurica) — **Slovenský ľudový textil** (Ján Malý) — Jozef Kuzmík. **Knižnice na Slovensku** (Ladislav Džubík) — Branislav Varsík. **Slovenské listy a listiny** (M. Lacko) — Michal Bystrík. **Naša cesta** (Cyril Krásňanský) — **Nový literárny objav na Slovensku — Zeitschrift fuer Slawistik** — 89

ROČNÍK V. VOL. V.

MOST

ČÍSLO 2. NO. 2.

SV. CYRIL A METOD A RÍMSKO-SLOVANSKÁ BOHOSLUŽBA

Štefan Smržik, S.J.

(Výťah z doktorskej dizertácie na rímskej štátnej univerzite.)

ÚVODOM.

Misijné dielo dvoch byzantských vierozvestov u našich veľkomoravských predkov je pôvodom i nábožensko-kultúrnym obsahom východné. Má však ešte aj dve ľahko rozoznateľné svojské vlastnosti:

1) Zavedenie slovanskej reči do liturgie.

2) Spojenie s Rímom, so západnou kultúrou.

Povýšenie staroslovančiny na hodnosť bohoslužobného jazyka malo ďalekosiahly význam pre kultúrne i náboženské dejiny všetkých slovanských národov. Jeho historická istota je nevyvrátiteľná, hoci sám fakt nie je ešte objasnený vo všetkých podrobnostiach. Nezodpovedaná ostáva najmä otázka, do akého obradu zaviedli solúnski bratia slovanskú reč, do východného-byzantského, a či do západného-rímskeho. Otázka nie je zbytočná, lebo úzko súvisí s druhou charakteristickou vlastnosťou cyrilometdejského diela na Veľkej Morave, s jeho vzťahom k Rímu a ku západnej kultúre vôbec. Niet divu, že sa ju pokúšal rišiť celý rad dejepiscov, liturgistov i slovanských jazykovedcov. Irh štúdie a príspevky vyslovili o nej viacero domnienok, avšak ani jedna si ešte nemôže nárokovať právo konečnoplatnosti.

Úmyslom tejto krátkej štúdie je predstaviť dnešný stav otázky, ako sa nám javí vo svetle doterajších výskumov a objavov a poukázať i na sporné body, na slabé stránky doterajších domnienok, ktoré bude treba rozlúštiť, ak máme raz dospieť k definitívnemu riešeniu tohto nábožen-

sky i kultúrno-historicky vážneho problému. Tisícstoročné jubileum príchodu sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, ktorej srdcom bolo práve staré Slovensko, poskytuje nám dobrú príležitosť, aby sme ich významné dielo ešte lepšie poznali a čím správnejšie ho ocenili.

V prvej časti štúdie podáme krátky prehľad historických svedectiev a písomných pamiatok o najstaršej minulosti rámsko-slovanského obradu [1], ktorý jestvuje podnes v niekoľkých chorvátskych biskupstvách pri Jadranskom mori [2] a v druhej časti sa budeme zapodievať hypotézami a dôkazmi najnovších autorov, dodajúc svoje osobné poznámky a pripomienky.

I.

HISTORICKÉ SVEDECTVÁ O RÍMSKO-SLOVANSKOM OBRADE

Rímsko-slovanský, alebo "glagolský" obrad je dnes len liturgická zriedkavosť, v minulosti bol však oveľa rozšírenejší a známejší. Prvé nesporné historické svedectvá o jeho jestvovaní máme z Chorvátska, a to zo splitských provinciálnych cirkevných synôd z X-XI. storočia. Pod predsedníctvom pápežkých legátov a v prítomnosti politickej moci riešili sa na nich predovšetkým otázky cirkevno-právne, ale tiež aj otázka slovanskej liturgickej reči.

Prvá splitská synoda sa konala r. 925 a z jej zvolávacích listín i z jej uznesení vieme, že sa zaoberala i rímsko-slovanským obradom. Bol to sám pápež Ján X., čo naložil chorvátskym biskupom i chorvátskemu kráľovi Tomislavovi, aby odstránili z bohoslužieb "barbarský" jazyk slovanský. [3] Synoda sa vskutku zapodievala touto liturgickou otázkou, čo nám dosvedčuje desiaty kánon jej uznesení: "Ut nullus episcopus nostrae provinciae audeat in quolibet gradu sclavinica lingua promovere tam in clericatu et monachatu Deo deservire. Nec in sua ecclesia sinat eum missam facere, praeter si necessitatem sacerdotum haberet: per supplicationem a romano pontifice licentiam ei sacerdotalis ministerii tribuat." [4] Výnos cirkevnej vrchnosti, hoci sa nám zachoval iba v neskoršom odpise, jasne hovorí proti ďalšiemu šíreniu rímsko-slovanského obradu a dopúšťa ho len ako menšie zlo v prípade, že niet latinských kňazov a že Rím dal zvláštne dovolenie. Treba zaznamenať, že kánon sa vzťahuje i na benediktínskych mníchov, medzi ktorými boli už tzv. glagoljaši (chorvátske pomenovanie tých, čo zachovávajú rímsko-slovanský obrad). Benediktínov uviedol do dalmátskych krajov knieža Trpimír r. 850. [5] Tieto rozhodnutia najvyšších cirkevných autorít iste oslabili pozíciu rímsko-slovanskej bohoslužby v Chorvátsku, ale obrad nezanikol. V nasledujúcom storočí musel sa ním zaoberať ďalší splitský snem, v poradí tretí (r. 1063), ktorý obnovil zákaz slovanskej bohoslužby. Avšak ani toto opat-

renie nevedelo odstrániť rímsko-slovanský obrad, ktorý pretrval i túto krízu a dočkal sa priaznivejších čias. Tieto nastali po IV. všeobecnom Lateránskom sneme (r. 1215), na ktorom boli vyzvaní všetci biskupi, aby "provideant viros idoneos, qui secundum diversitatem rituum et LINGUARUM divina officia populo celebrent et ecclesiastica sacramenta administrent!"[6] V tomto ovzduší prišlo i úradné povolenie rímsko-slovanskej bohoslužby v Chorvátsku, a to od pápeža Inocenta IV. r. 1248.[7]

Splitské synody, hlavne prvá z r. 925, majú pre našu otázku veľký význam: dosvedčujú nám, že rímsko-slovanský obrad jestvoval už pred týmto rokom, a že sa dával do súvisu s Metodom a Fóciom. Prvá splitská synoda mala totiž odstrániť zvyšky Fóciovej schizmy na chorvátsko-dalmátskych územiach, ktoré krátko predtým, dohodou Carihradu s pápežom, prešli pod cirkevnú právomoc rímskeho patriarchátu.[8] O osudoch tohto obradu pred r. 925 a o jeho vzniku niet dosiaľ jasných a jednoznačných historických svedectiev. Máme iba hypotézy a dohady odborníkov, ktorí kladú prvé zavedenie rímsko-slovanského obradu do dnešného Chorvátska na r. 880. V tom roku sa totiž sv. Metod vracal z Ríma s pápežským listom "Industriae tuae" ku Svätoplukovi. Aby nemusal prechádzať cez nemecké kraje, pravdepodobne sa preplavil cez Jadran do Dalmácie, kde sa stretol s kniežaťom Branimírom a ninským biskupom Teodóziom, pričom ich informoval o úspešných výsledkoch svojej rímskej cesty i o pápežskom dovolení slovanskej bohoslužby.[9]

U iných slovanských národov, najmä u priamych dedičov Veľkej Moravy je málo stôp rímsko-slovanského obradu, lepšie rečeno málo sa nám ich zachovalo a ešte menej odkrylo. Na terajšom Slovensku a v bývalom Uhorsku vôbec iste ostali zvyšky tejto liturgie aj po vyhnaní Metodových žiakov. Dosvedčuje nám to aj údaj Prokopskej legendy (Vita minor), kde sa spomína, že sázavskí benediktíni, vyhnaní kniežaťom Spytihnevom sa uchýlili "apud Hunos", t. j. do vtedajšieho Uhorska. Ich vyhnanstvo trvalo skoro päť rokov (1056–1061) a miestom ich útulku mohol byť niektorý benediktínsky kláštor, ako Višegrad na Dunaji, Zobor pri Nitre, Skalka pri Trenčíne ap.[10] O zoborských čiernych mníchoch nám píše i Dalimilova Kronika: "I dnes na tom meste mniešie pejú, Klášteru v Uhriech ZABOR dejú"[11] Vo všeobecnosti treba povedať, že stredoveká historiografia hovorí zriedka a k tomu ešte veľmi nejasne o slovanskej bohoslužbe u stredných a západných Slovanov. Príčin tohto nežičlivého postoja jesto viacero: byzantský rozkol, obavy latinského kléru a v nemalej miere i negatívny postoj Ríma, ustarosteného o jednotu kresťanského sveta v strednej Európe. Jednako však aj stredoveké historické pramene nám zachovali vzácne zprávy a údaje. Treba ich len odkryť a preskúmať a nebude to práca daromná. Jej prvé plody sú už viditeľné: stačí si pripamätať na pr. nedávne objavy českého dejepisca Chaloupeckého, ktorý vystopoval nové svedectvá o rímsko-slovanskom obrade v

Česku: našiel ich v literárnych prameňoch, ktoré mal použiť mních Kristián pri zostavovaní svojej Legendy o sv. Ludmile a sv. Václavovi, datovanej do r. 993–995. [12] Podľa týchto svedectiev slovanská bohoslužba prenikala do Česka už za sv. Metoda (Krst Bořivojov r. 874) a hlavne po jeho smrti, keď sa tam uchýlila časť jeho žiakov. Založenie a činnosť sázavského kláštora, spojeného s menom sv. Prokopa (†1053) ako aj žiadosť českého kniežaťa Vratislava II. na pápeža Gregora VII. o povolenie rímsko-slovanskej bohoslužby pre celé kniežatstvo [13] sú ďalšie doklady jej existencie v českých krajoch.

Aj najnovšia poľská historiografia sa začína zaoberať rímsko-slovanským obradom a spája ho s prvým pokresťančením Poľska. Toto by malo siahať až do čias samého Metoda, a nie, ako sa doteraz myslelo, do začiatkov Piastovskej dynastie a do krstu kráľa Mieška. Keďže ide o nové objavy, pohovoríme si o nich podrobnejšie. Domnienky o existencii rímsko-slovanského obradu v Poľsku sa opierajú o zprávu Života Metodovho (hl. XI.), v ktorej sa píše o mocnom pohanskom kniežati na Wyślici, ako saposmievalo kresťanom a trýznilo ich. Metod mu odkázal po posloch, že by lepšie urobilo, keby sa dalo dobrovoľne pokrtiť vo vlastnej krajine, lebo inak bude podrobené a donútené prijať krst v cudzej zemi. Metodovo proroctvo sa splnilo: Svätopluk premohol knieža Wyślice, vzal ho do zajatia a prinútil prijať krst. Táto zpráva, dlho pokladaná za legendárnu vsuvku do Života Metodovho sa zdá byť doplnená údajom kroniky "Magnae Poloniae" (z r. 1200), kde sa tiež píše o Wyślici, ako o kedysi slávnom meste v kráľovstve Lechov (Poliakov), ktorej kniežaťom bol za dávnych pohanských čias "Wyslaus", pochádzajúci z rodu kráľa Pompilia (Popiela). Popielovská dynastia vládla v Poľsku v 9. storočí, pred Piastovcami. [14]

Druhá stopa slovanskej bohoslužby v Poľsku by mal byť zlomok kalendára z tej istej Wyślice, objavený poľským slavistom Jurajom Zatheyom. Kalendár pochádza zo 14. storočia a je písaný po poľsky. Obsahuje však jednu zvláštnosť: na 17. júla kladie sviatok sv. Gorazda, žiaka a designovaného nástupcu Metodovho. Západná Cirkev ho nesláví, kým vo Východnej, bulharskej cirkvi pripadá jeho sviatok práve na tento deň. [15]

Stredovekí poľskí kronikári a dejepisci spomínajú tiež kostoly, stavané "in priscorum, praesertim Graecorum more", v gréckom stavebnom slohu. Ide tu väčšinou o benediktínske kláštorné chrámy, na pr. v Tyňci pri Krakove, v Sieciechove pri Sandomierzi, na Lysej Góre pri Kielcach a v už spomenutej Wyślici. O tomto poslednom kostole, píše poľský dejepisec z XV. storočia Dlugosz. Je povšimnutiahodné, že tieto chrámy boli zasvätené typicky východným svätým, ako sv. Jurajovi, sv. Spásovi (Spasiteľovi), sv. desaťtisíc Mučeníkom z Hory Ararat ap. [16] V súvise s tymito údajmi sú tiež zprávy tzv. Galovej kroniky (z počiatku 12. storočia) a Majstra Vincenta (zo 14. storočia) o dvoch metropolách, ktoré mal

ustanoviť v Poľsku kráľ Boleslav I. [17] Podľa názoru odborníkov v slovanských otázkach, ide tu o jednu metropolu latinskú (v Gniezdne) a druhú rímsko-slovanskú (v Sandomierzi alebo v Krakove) [18]. Na otázku, odkiaľ prišiel rímsko-slovanský obrad do Poľska a kto bol zakladateľom spomínaných chrámov i benediktínskych kláštorov, poľská historička Lanckorońská myslí na juh, na dnešné Slovensko. Tento predpoklad, vyslovený ešte v minulom storočí Gumplowiczom [19], si vyžiada ešte dôkladného štúdia o existencii rímsko-slovanského obradu u nás a v celom bývalom Uhorsku vôbec.

Napokon, kvôli úplnosti tohto historického prehľadu treba nám zaznačiť dva neskoršie pokusy o obnovu rímsko-slovanského obradu: prvý v Česku, z iniciatívy cisára Karola IV. (z r. 1346), spojený so založením pražského benediktínskeho opátstva Emaus na Slovanech, a druhý v Poľsku, spojený s menom kráľovnej Hedvigy Jagellonskej a s kláštorom sv. Kríža v Kleparzi, pri Krakove (z r. 1390). Do emauzského opátstva prišli prví benediktíni z dalmátskeho ostrova Krku a do Kleparza zasa z Prahy. [20]

PÍSOMNÉ PAMIATKY RÍMSKO-SLOVANSKÉHO OBRADU.

O jestvovaní rímsko-slovanského obradu, popri historických svedectvách nám hovoria i písomné pamiatky, t. j. liturgické texty, zachované podnes. Medzi nimi na prvom mieste načim spomenúť hlaholské misály a liturgické knihy chorvátskych "glagoljašov", z ktorých máme zlomky z 12.–13. storočia a úplné omšové knihy zo 14. storočia. Najstarší z týchto úplných omšových rukopisov je Vatikánsky misál, rukopis vatikánskej knižnice Illyr.—4, napísaný v rokoch 1317-1327. Po ňom nasledujú dva rukopisy viedenskej národnej knižnice, Ročský misál, Cod. slav. 4, datovaný do druhej polovice 14. storočia a Novákov misál, Cod. slav. 8, napísaný vlastnou rukou chorvátskeho kniežaťa Nováka krátko pred rokom 1368. Hlavné časti týchto rukopisov, predovšetkým omšový kánon a prefácie uverejnil v cyrilskom prepise český slavista Jozef Vajs [21] Jazyk týchto misálov je cirkevnoslovanský v chorvátskej recenzii a s prvkami nárečia ostrova Krku. Časovo najstarší je Vatikánsky misál, Illyr.—4, ktorý bol pravdepodobne prepísaný zo staršej pôvodiny, dnes už stratenej [22].

Doteraz najvzácnejšia písomná pamiatka rímsko-slovanského obradu sú známe Kijevské listy, sedem pergamenových lístov, ktoré obsahujú 10 omšových formulárov a spolu 38 liturgických modlitieb. Rukopis patrí knižnici Ukrajinskej akadémie vied, kde sa dostal po objavení vo Sv. Zemi r. 1872. Tlačou ho vydal po prvý raz Srezňevsky, r. 1876, potom Jagić s paralelným latinským prekladom a napokon Mohlberg[23]. Písmo Kijevských listov je najstaršia dosiaľ známa glagolica, jazyk je starocirkevnoslovanský a vyznačuje sa tzv. bohemizmami, t. j. dôsledným

písaním Z namiesto ŽD, C namiesto ŠT, a ŠČ namiesto ŠT. Tieto zvláštnosti stretáme na všetkých stranách okrem prvej, napísanej neskoršie, v 11. storočí, v Chorvátsku. Ony nám nasvedčujú, že rukopis vznikol na jazykovom území českomoravskom v 10. storočí. Pôvodina sa určuje do čias sv. Cyrila a Metoda, ba niektorí autori pokladajú za autora samého Cyrila. [24]

Liturgický obsah Kijevských listov pochádza z latinskej predlohy, a to z tzv. Gregoriánskeho Sakramentára zo VII. storočia. Sakramentár je tá časť omšových modlitieb, ktoré odrieka kňaz. Pred 10. storočím sa užívala ako separát. Texty evanjeliových perikôp boli vo zvláštnej knihe, nazývanej "Evangeliarium" a čiastky, ktoré spieval chór boli v knihe "Liber gradualis". Rímsky misál, ako ho poznáme dnes, sa začal užívať iba počiatkom 11. storočia. Latinskú predlohu Kiievských listov odkryl r. 1926 nemecký liturgista Mohlberg [25] a jeho objav má iste veľký historický význam pre dejiny celej cyrilometodejskej epochy. Latinský pôvod Kijevských listov bol potvrdený i rozlúštením tzv. nadriadkových značiek rukopisu. Nemeckému slavistovi Koschmiederovi sa podarilo dokázať, že tu ide o tzv. ekofonetické značky, ktoré udávajú nápev celebrujúcemu kňazovi, a že sú zhodné s hudobnými značkami latinského gregoriánskeho spevu. [26]

Liturgicky i jazykovo spríbuznené s Kijevskými listami sú tzv. Viedenské hlaholské zlomky. Ide o dva pergamenové lístky, objavené r. 1889 na väzbe istej knihy v knižnici viedenskej polytechniky, ktoré uverejnil Jagić[27]. Ich obsahom sú tri formuláre omše o Apoštoloch (prvý a posledný formulár sú neúplné) a svojimi jazykovými zvláštnosťami sa radia už medzi chovátsko-hlaholské texty.. Viedenské zlomky vznikli na rozhraní 11. a 12. storočia. Približné latinské paralelné texty su našli v niektorých rukopisoch Gregoriánskeho Sakramentára [28].

Od rokov poslednej vojny medzi písomné pamiatky rímsko-slovanského obradu zaraďujeme aj tzv. Liturgiu sv. Petra. Ba možno povedať, že objav jej vzťahu k rímsko-slovanskému obradu znamenal podstatný obrat v štúdiu celej otázky.

Liturgia sv. Petra vo svojej prvotnej podobe nie je nič iné ako grécky preklad rímskeho Sakramentára sv. Gregora Veľkého. V gréckom preklade sa dostala na Východ, kde ju nazvali, pre jej rímsky pôvod Liturgiou sv. Petra, apoštola. Postupom času bola táto Liturgia doplnená prídavkami byzantských liturgií a v tejto "adaptácii" sa nám zachovala v 11. rukopisoch gréckych (dva z nich majú aj latinský preklad medzi riadkami), v dvoch rukopisoch gruzínskych a v jednom rukopise cirkevnoslovanskom (písanom cyrilicou z 18. storočia a uchovávanom v srbskom kláštore Chilandar, na hore Athos. Označenie: Chil.). Rukopis objavil ruský archimandrita Porfirij Uspenskij a uverejnil ho r. 1880 v

Moskve[29]. Nové vydaniepripravil r. 1890 Polychrom Syrku[30], ktoré pretlačil r. 1946 Jozef Vašica[31]

Najvážnejší a súhlasný uzáver doterajších štúdii o Liturgii sv. Petra je, že všetky známe rukopisy pochádzajú z jedného prvotného gréckeho archetypu, a že majú spoločný latinský základ. Náhľady na vznik, prvotný tvar a praktické užívanie Liturgie sv. Petra sa ešte rozchádzajú. Liturgisti Codrington[32] a Hanssens[33] sú náchylní klásť vznik tejto zvláštnej liturgickej formy do 10. storočia, pričom však neberú do úvahy jej slovanský preklad, ktorý pre neznalosť jazyka nemohli dôkladnejšie preskúmať. Patrí k zásluhám českého slavistu Vašicu, že náležite preštudoval i slovanský preklad tejto Liturgie a odkryl jej príbuznosť s Kijevskými listami, s najstaršími hlaholskými misálmi ako aj s jej gruzínskymi verziami. Vašica posunul existenciu prvej gréckej verzie Liturgie sv. Petra aspoň do prvej polovice 9. storočia, t. j. do čias pred veľkomoravskou misiou sv. Cyrila a Metoda. V prospech jeho tézy okrem lingvistických dôkazov svedčia aj dôkazy historické. Medzi nimi na prvom mieste treba vyzdvihnúť zprávu Života Metodovho (hl. XI.), ktorá uvádza, že Metod slúžil na sviatok sv. Petra (29. júna) Svätoplukovmu vojsku v poli "omšu sv. Petra, rečenú službu". [34] V súvislosti s touto zprávou načim upozorniť tiež na častú zmienku o sv. Petrovi v cyrilometodejskych životopisoch. Tieto časté zmienky sotva budú náhodné, zaiste svedčia o praktickom používaní Liturgie sv. Petra na Veľkej Morave. [35]

Z 10. storočia máme výpoveď sv. Kozmu presbytera, kazateľa a ľudového misionára Bulharov, ktorý vo svojom protibogomilovskom apologetickm spise "O crkovnem činu slovo" píše, že od Kristovho Vtelenia do Jána Zlatoústeho uplynulo vyše 300 rokov a za taký dlhý čas Božie Cirkvi nemohli byť bez liturgie a bez sv. Prijímania: "To Petr apostol ne li liturgia stvoril, juže i nyne RIMLENE držat?!"[36]. Teda bulharský náboženský spisovateľ, kazateľ a možno i biskup Kozma v 10. storočí vedel, že Liturgia sv. Petra jestvuje, a že ju upotrebujú rímski katolíci. Čiževskij, ktorý toto svedectvo objavil, sa domnieva, že tu ide o rímskych katolíkov–Slovanov, u ktorých sa používal rímsko-slovanský obrad.[37].

Zo samého začiatku 11. storočia máme o Liturgii sv. Petra svedectvo sv. Eutýmia. mnícha a neskôr archimandritu gruzínskeho monastiera na hore Athos, ktorý hovoriac o autentickosti a praktickej upotrebe rozličných liturgií sa zmieňuje aj o Liturgii sv. Petra: "Ak chcete, každá Liturgia je dobrá, Jakubova, PETROVA i Chryzostomova". [38]

Za praktické používanie Liturgie sv. Petra svedčí i rytmické členenie modlitieb podľa periód liturgickej melódie v slovanskom rukopise. To platí hlavne o oráciách, ktoré kňaz v rímskom obrade spieva. V prefácii sa toto členenie tak nevidí, lenže nevieme, či nám Chil. zachoval jej pôvodné znenie, alebo či nebola postupným prepisovaním pozmenená. V Chil. sú totiž ľahko rozoznateľné dve jazykové vrstvy: jedna staršia,

bližšia starocirkevnoslovanským pamiatkam, ktorú stretáme v rímskej časti tejto Liturgie a druhá mladšia, bližšia srbskej recenzii cirkevnoslovančiny z 18. storočia, ktorá sa nachádza v byzantských dodatkoch, v "byzantskom rámci". Stalo sa to pravdepodobne tak, že prepisovači si mimovoľky upravovali známe byzantské modlitby tohočasnému úzu, kým rímske modlitby, im menej známe, ponechávali v pôvodnom znení, zachovávajúc rečové archaizmy i textové chyby.[39]

Toto sú v krátkosti najstaršie písomné pamiatky rímsko-slovanského obradu ako aj rezultáty, ku ktorým došli slovanskí jazykovedci a liturgisti pri ich rozbore. Na ich základe boli postavené hypotézy o pôvode rímsko-slovanského obradu, s ktorými sa ideme zaoberať v nasledujúcich statiach.

II.

NOVÉ HYPOTÉZY O VZNIKU RÍMSKO-SLOVANSKÉHO OBRADU

Ako v celej cyrilometodejskej problematike, aj v otázke pôvodu rímsko-slovanského obradu badať značnú rozdielnosť náhľadov. Mienky dejepiscov, liturgistov i jazykovedcov sa však dajú zoradiť do dvoch hlavných skupín. Do prvej skupiny patria tzv. proticyrilometodovci, ktorí tvrdia, že Cyril a Metod nemajú nič spoločného s rímsko-slovanským obradom. Jeho pôvod je oveľa starší a načim ho hľadať u sv. Hieronyma. Táto hypotéza, vynájdená pravdepodobne už v 12. storočí v Chorvátsku a uznávaná dočias Dobrovského, sa dnes skoro celkom opúšťa a nevedia ju vzkriesiť ani ojedinelé pokusy, ktoré by ju chceli postaviť na nové základy, únosnejšie historickej kritike. Medzi jej posledných zástancov patrí chorvátsky historik Šegvić [40] ktorý kladie vznik nášho obradu do čias prvého čiastočného pokresťančenia Chorvátov, do VII. storočia, a bráni predcyrilský pôvod hlaholského písma.

Počiatočné pokresťančenie Chorvátov v VII. storočí je síce uznávaná historická skutočnosť, ale z nej samej ešte nemožno uzatvárať, že by bola zrodila i rímsko-slovanský obrad. Veď Góti a Nemci boli tiež pokresťančení v tých storočiach a vieme pozitívne, že ich misionári nezavádzali ľudovú reč do bohoslužieb, ba že sa pridržiavali latinčiny[41]. Tvrdiť opak o Chorvátoch by bolo možné len vtedy, keby boli po ruke jasné dôkazy, a takých dosiaľ niet. Sotva obrániteľný je i predcyrilský pôvod glagolice, o ktorý sa Šegvić vo svojej hypotéze opiera. Najnovší objav ruského slavistu Granstrema[42] už možno definitívne potvrdil Cyrilovo autorstvo tejto abecedy. Granstem totiž odkryl, že 31 písmen (zo 42) hlaholskej abecedy sa nachádza v rukopisoch stredovekej byzantskej kryptografie (ide o umelé abecedy alebo konvencionálne znaky lekárske, chemické, magické alchymické ap.). Iba jedenásť písmen sa mu nepo-

darilo nájsť. Tieto pravdepodobne umelo zostrojil Cyril sám, veď vieme z jeho životopisov, že bol odborníkom viacerých abecéd a starovekých písmen.[43] Pravda, i keby sa niekomu podarilo vyvrátiť Granstremove objavy a dokázať predcyrilský pôvod glagolice, tým samým by ešte nebola rozriešená otázka vzniku rímsko-slovanského obradu!

Druhú skupinu vedcov-slavistov nazveme cyrilometodovcami, lebo pripisujú rímsko-slovanský obrad sv. solúnskym bratom "in persona" alebo aspoň ich bezprostredným žiakom. V tomto tvrdení sú všetci cyrilometodovci jednotní. Nezhodujú sa iba vo vedľajších, podradných veciach, čo možno vysvetliť už tým, že mnohí autori nepoznali alebo nepokladali za dostatočne overené niektoré historické pramene a písomné pamiatky rímsko-slovanského obradu i celej cyrilometodejskej doby vôbec. Vidieť to na pr. na postoji českého slavistu Jozefa Dobrovského, ktorého autorita ovládala českú a európsku historiografiu skoro po celé storočie. On a jeho početní nasledovníci, nepoznajúc Kijevských listov, zastávali náhľad, že neboli to Cyril a Metod osobne, čo začali s rímsko-slovanským obradom, ale radšej ich učeníci, vyhnaní z Veľkej Moravy do Chorvátska a do Česka. Na novom pôsobisku síce pokračovali v tradíciách svojich veľkých učiteľov, ale pod tlakom latinského duchovenstva spravili kompromis: prijali rímsky obrad, no zachovali vyrilometodejský liturgický jazyk, a tak vlastne stvorili rímsko-slovanský obrad[44]. Podobný náhľad zastávajú dodnes pravoslávni svojim národným a kultúrno-náboženským tradíciám, mohli opustiť svoj rodný byzantský obrad a adoptovať rímsky, ktorý im musel byť do veíkej miery cudzí. Iní zasa, ako Kopitar, Rački a začas i Jagić[45] zaujímali radšej vyčkávacie stanovisko, potešujúc sa nádejou, že sa raz predsa odkryjú nové dokumenty, rukopisy z Metodových čias, a potom bude možné riešiť aj problém rímsko-slovanského obradu. No popri nich jestvovali už pred objavením Kijevských listov rozhodní zástanci čistej cyrilometodejskej hypotézy, ktorí pokladali sv. Cyrila a Metoda za pôvodcov rímsko-slovanského obradu. Niektorí z nich, ako Assemanni, Ginzel, d'Avril a Brückner[46] išli až prid'aleko a tvrdili, že sv. Bratia upotrebovali na Veľkej Morave výlučne rímsky obrad. Veľká väčšina cyrilometodovcov pripúšťala však tzv. biritualizmus, to jest, že sš. Bratia upotrebovali v liturgickej praxi obidva obrady; na začiatku veľkomoravskej misie slúžili prevážne v byzantsko-slovanskom obrade a neskôr prešli i k rímsko-slovanskému.

Formulácia tejto poslednej hypotézy prešla v posledných desaťročiach istou premenou. Do Vašicových štúdií o Liturgii sv. Petra sa totiž všeobecne myslelo, že základom rímsko-slovanského obradu boli latinské bohoslužobné knihy (akvilejské, nemecké alebo rímske), ktoré sv. Cyril a Metod pri pomoci svojich žiakov preložili do starocirkevnoslovančiny. Ovocím tejto prekladateľskej činnosti mal byť cyrilo-metodejský slovanský Sakramentár, ktorý sa nám síce nezachoval v origináli, ale Kijevské

listy, Viedenské zlomky, hlaholský omšový kánon a staršie časti omšového poriadku (Ordo missae) mali byť jeho zlomkovitými apografmi (odpismi). Čas prekladu a tým aj vznik rímsko-slovanského obradu sa určoval do obdobia prvej rímskej návštevy sv. Bratov a po nej (868–). Po tejto návšteve sa začalo na Morave a v Panónii celebrovať podľa rímsko - slovanského obradu. Hlavným dôkazom tohto predpokladu bol štastný objav nemeckého liturgistu Mohlberga, ktorému, ako sme už spomenuli, sa podarilo nájsť približný latinský prototyp Kijevských listov v paduánskej recenzii Gregoriánského Sakramentára. [47]

Český slavista Vajs ešte lepšie utvrdil Mohlbergov predpoklad, keď objavil obsahovú príbuznosť najstarších hlaholských misálov s Gregoriánskym a paduánskym Sakramentárom. [47a] Takýto stav trval skoro až do rokov poslednej svetovej vojny, kedy Vajsov žiak Vašica uverejnil prvé výsledky svojich bádaní o Liturgii sv. Petra. Prvý, čo nadhodil možnosť závislosti cyrilometodejských liturgických kníh na Liturgii sv. Petra, bol nemecký orientalista Baumstark[48]. Skúmajúc spomínaný paduánsky rukopis (D–54) Baumstark vyslovil náhľad, že vo Východnom Ilyriku, ktoré zaujímalo väčšiu časť balkánskeho polostrova (terajšie Srbsko, Macedóniu a Grécko) a podliehalo až do r. 732 pod cirkevnú právomoc rímskeho patriarchátu (pápeža), mohol jestvovať popri byzantských liturgiách i formulár rímskeho obradu, vzatý zo Sakramentára Gregora Veľkého, preložený do gréčtiny a nazývaný pre svoj rímsky pôvod Liturgiou sv. Petra. Solún, rodisko sv. Cyrila a Metoda, bol sídlom arcibiskupa. ktorého r. 379 pápež Damazus poveril, aby ako jeho vikár viedol cirkevnú správu Východného Ilyrika, a aby bránil práva rímskeho patriarchu proti prípadným zásahom carihradských patriarchov. Toto trvalo až do r. 732, v ktorom cisár Lev III. Izaurijský podriadil osobitným ediktom celé územie pod cirkevnú právomoc carihradského patriarchu. Stopy rímskej liturgie mohli však ostať aj po tomto edikte a mohli potrvať až do čias sv. Cyrila a Metoda, ktorí pochádzali práve zo Solúna. Chystajúc sa na veľkomoravskú misiu, kde rímsky obrad bol už známy, sv. Bratia mohli preložiť, spolu s bohoslužobnými knihami byzantsko-gréckymi aj Liturgiu sv. Petra.

Vašica, vychádzajúc z tohto Baumstarkovho dohadu a opierajúc sa o Codringtonove a Hanssensove štúdiá o Liturgii sv. Petra, podujal sa vedecky preskúmať slovanskú verziu tejto Liturgie, zachovanú v známom chilandarskom rukopise. [49] Najsamprv ju porovnal s najstarším hlaholským kánonom a s prekvapením zistil, že varianty, ktoré vo vatikánskom rukopise (Ilyr.–4) nezodpovedali paduánskemu Sakramentáru (D–47), našli sa v Liturgii sv. Petra. V kánone Ilyr.–4 Vašica objavil aj niekoľko čisto byzantských zvratov, ktoré nemohli pochádzať z latinského originálu, našli sa však v Liturgii sv. Petra. To boli preňho dostatočné zna-

ky, že hlaholský kánon bol preložený z nezachovanej gréckej pôvodiny, ktorá sa zas opierala o latinsky Gregoriánsky Sakramentár zo VII. storočia.

Vašica porovnal tiež vel'komoravský doklad rímsko-slovanského obradu, Kijevské listy, s Liturgiou sv. Petra. Všimol si hlavne byzantské prvky Kijevských listov a konštatoval ich zrejmú jazykovú (hlavne lexikálnu) a obsahovú príbuznosť s Liturgiou sv. Petra. Z toho vyvodil, že Kijevské listy boli akousi prílohou, doplnkom slovanskej Liturgie sv. Petra. Pritom prijal Mohlbergov náhl'ad, že boli preložené z latinčiny, lebo ich gréckej pôvodiny niet a byzantské rečové prvky sa dajú vysvetliť aj tým, že latinská pôvodina bola prekladatel'ovi skôr inšpiračným zdrojom k vlastnej kompozícií, než otrockou predlohou.[50] Prekladatel'skú vol'nosť pôvodcu Kijevských listov dosvedčuje tiež zaujímavý zjav, na ktorý prvý upozornil Vašica[51]: latinské slová a číre zvuky vyvolávali v prekladatel'ovi byzantské i slovanské slovné asociácie, ktoré potom vol'ne rozvádzal. Na pr. latinský výraz "considero" bral čisto zvukovo, ako príbuzný s gréckym slovom "sideros" (železo) a preložil ho slovanským "utvrditi". Podobne pri preklade latinských výrazov "circum" alebo "circa" použil zvukovo príbuzné slovanské slová "cirknae" alebo "cirkve", ktoré svojím významom nemajú nič spoločného s latinským "circum", poťažne "circa".

Opierajúc sa o vyššie spomenuté historické svedectvá o používaní Liturgie sv. Petra v bohoslužobnej praxi, o vlastné prevážne linguistické zistenia a o objavy predchádzajúcich autorov, Vašica došiel k uzáveru, že rímsko-slovanský obrad povstal a bol upotrebovaný už za čias sv. Cyrila a Metoda na Vel'kej Morave, a to v podobe Liturgie sv. Petra.

Novotou Vašicovej hypotézy je, že odvádza rímsko-slovanský obrad z gréckeho základu, t. j. z gréckej Liturgie sv. Petra. V jej prospech treba pripísať najmä skutočnosť, že preberá a harmonizuje skoro všetky pozitívne objavy predchodcov. Potvrdzuje závislosť Kijevských listov na latinskej predlohe, ako ju odkryl Mohlberg; akceptuje podobnosť najstarších hlaholských misálov s Gregoriánskym Sakramentárom, iba jej dáva nové vysvetlenie. Podl'a tohto vysvetlenia hlaholské kánony boli síce preložené z gréckej predlohy (Liturgie sv. Petra), avšak táto predloha pochádza z latinského prototypu (z Gregoriánskeho Sakramentára).

Vo svetlte tejto hypotézy l'ahšie vysvetlíme aj otázku právneho povolenia rímsko-slovanského obradu: Cyril zaviedol slovanský jazyk len do tej časti rímskeho obradu, ktorá patrila k liturgickému dedičstvu jeho macedónskej vlasti. A na to mu stačilo splnomocnenie cisára a carihrad-

ského patriarchu, lebo tradície Východu dovoľovali prekladať bohoslužobné knihy do národných jazykov.[52]

V tejto hypotéze tiež pochopíme, prečo obžaloby nemeckého duchovenstva proti Metodovi i pápežské listiny hovoria iba o rozdielnosti bohoslužobnej reči a nie obradu: Liturgia sv. Petra patrila totiž západnému obradu, preto nebolo proti nej čo namietať. Rím i nemecký klérus sa stavali len proti novému bohoslužobnému jazyku, lebo tradície Západu boli proti "barbarským' jazykom v bohoslužbách. Keďže išlo o územie pod právomocou Západu, sv. Bratia museli dodatočne žiadať a dostať dovolenie na túto "novotu". V súvislosti s týmto pápežským dovolením je dobre poznamenať, že ono sa nevzťahovalo natoľko na Liturgiu sv. Petra, ako radšej na celý bohoslužobný poriadok, t. j. na celý vtedajší súbor liturgických kníh. Vysvitá to z listu pápeža Hadriána II. "Gloria in excelsis Deo," kde sa píše, že Metod má preložiť "totum ecclesiasticum ordinem plene et cum sancta missa, id est liturgia, et baptismo"[53]. Nie je také jasné, čo všetko obsahoval tento "ordo ecclesiasticus", alebo ako hovorí Život Cyrilov (hl. 15) *"Ves crkovnyj čin"* a ku ktorému obradu vlastne patril. Citovaná kapitola Života Cyrilovho nám takto predstavuje jeho zloženie: *Utrnica, godiny, večernia, povečernica a tajná služba.* Odborníci interpretujú toto miesto v zmysle rímskeho i byzantskhho obradu, avšak ich dôvody nepresvedčujú. Príčiny nejednotnosti sú viaceré. Ponajprv nepoznáme bližšie tvar a stav byzantského obradu pred 10. storočím[54]. Vieme, že terajšia úprava byzantsko-slovanských bohoslužobných kníh je podstatne odlišná a pochádza iba z 13.–14. storočia[55]. Nezachovali sa nám ani cyrilometodejské preklady vo svojej prvotnej forme. Najpravdepodobnejšie vysvetlenie tejto záhady bude, že sv. Vierozvesti "miešali" v duchu svojho "biritualizmu" liturgické prvky východného i západného obradu. Vo verejných bohoslužbách, najmä v omši, zachovávali rímsky obrad, aby nepomýlili veľkomoravský ľud, navyknutý na západné bohoslužby[56]. V breviári a v iných menej dôležitých pobožnostiach sa inšpirovali východným obradom.[57]. Byzantsko-slovanskú liturgiu slúžili sv. Bratia a ich žiaci hlavne na počiatku veľkomoravskej misie a tiež neskôr, pri slávnostnejších príležitostiach. Dosvedčujú nám to zlomky byzantsko-slovanských liturgických textov, siahajúce svojím pôvodom do cyrilometodejských čias a tiež historické svedectvá. Z týchto posledných stačí pripamätať sviatok sv. Demetria, ktorý Metod slávil podľa byzantského kalendára a potom tri liturgie (latinskú, grécku a slovanskú) pri Metodovom pohrebe[58].

V hypotéze Liturgie sv. Petra, ako počiatku a prvotnej forme rímsko-slovanského obradu stráca svoje ostrie i dlho pretriasaná otázka, kedy vlastne sv. vierozvesti tento obrad zaviedli, či pred prvou rímskou návštevou, pri nej alebo až po nej. Je viac než pravdepodobné, že sa tak

stalo už na začiatku ich misionárskej činnosti. Nasvedčuje tomu i existencia rímsko-latinských bohoslužieb na Veľkej Morave, o čom sv. Bratov iste informovalo Rastislavovo posolstvo. Sv. Cyril predvídal už v Carihrade osožnosť a potrebu Liturgie sv. Petra a preložil ju spolu s inými bohoslužobnými knihami.

V prospech Vašicovej hypotézy načim pripísať i skutočnosť, že sa stretla so všeobecným súhlasom u súčasných odborníkov slovanskej jazykovedy, liturgie a dejín. Slovinský slavista Grivec ju dokonca pokladá za definľtivne riešenie[59]. Proti sa ozvalo iba niekoľko pravoslávnich dejepiscov a liturgistov, a to skôr z dôvodov citových ako vedeckých. Treba však priznať, že nie všetko je už jasné a dokázané v tejto hypotéze. Viacero vecí, medzi nimi najmä užívanie Liturgie sv. Petra vo Východnom Ilyriku, v Gruzínsku a na bývalej Veľkej Morave si vyžiada ešte mnoho štúdia, hľadania a spracovania. Takisto bude treba kutať po stopách slovanskej liturgie na Slovensku i v Maďarsku. Táto trpezlivá práca iste nebude daromná, ba prinesie nové objavy a nové svetlo do našej otázky a podľa našej skromnej mienky potvrdí Vašicovu hypotézu v jej základných črtách. Treba len ľutovať, že terajšie pomery na Slovensku nie sú veľmi žičlivé podobným podujatiam.

ZÁVEROM

Chtiac nakoniec v krátkosti predstaviť dnešný stav otázky, kto zaviedol slovanskú reč do rímskeho bohoslužobného obradu, môžeme povedať toto: Skutočným iniciátorom tohto obradu, jestvujúceho podnes v niektorých chorvátskych biskupstvách, bol Konštantín-Cyril zo Solúna, vierozvestca Veľkej Moravy v druhej polovici 9. storočia. Je pravdepodobné, že on preložil z gréčtiny, popri Liturgii sv. Jána Zlatoústého a sv. Bazila aj Liturgiu sv. Petra, a to na začiatku svojej veľkomoravskej misie, na ktorej sa podieľal so svojím starším bratom Metodom. Hlavným dôvodom tohto prekladu bola zaužívanosť rímsko-latinského obradu u pokrstených veľkomoravských Slovanov, o ktorej sa sv. vierozvesti dozvedeli od Rastislavovho posolstva.

Neskoršie, pravdepodobne v Ríme, Cyril dodal ku nepremenlivej schéme Liturgie sv. Petra samostatný doplnok, prílohu, ktorá sa nám zachovala aspoň čiastočne v odpise, nazývanom Kijevské listy. Pápeži (Hadrián II. a Ján VIII.) schválili aj túto Liturgiu a povolili ju v Metodovej diecéze. Sv. vierozvesti a ich učeníci ju upotrebovali v bohoslužobnej praxi, doplňajúc ju postupne prekladmi iných liturgických kníh rímsko-latinských. Tak stvorili rímsko-slovanský obrad v plnom zmysle slova, ktorý sa rozšíril do susedných krajín Veľkej Moravy. Stalo sa tak zčasti už za Metodovho života a hlavne po jeho smrti, keď jeho žiaci museli hľadať útočište mimo hraníc Svätoplukovej ríše. Zavedenie slovanského

jazyka do rímskej liturgie je teda dielo sv. solúnskych misionárov Cyrila a Metoda. Ono nám dokazuje, že sv. Bratia mali široký duchovný rozhľad, že chápali ducha svojej doby, a preto vedeli zharmonizovať kultúrno-náboženské hodnoty Západu i východu na osoh všetkých Slovanov i nás Slovákov.

POZNÁMKY K TEXTU:

1. Rímsko-slovanský obrad líši sa od rímsko-latinského obradu iba bohoslužobnou rečou. Namiesto latinčiny používa cirkevnoslovančinu.
2. V biskupstvách Krk, Pulj-Poreč, Rijeka, Senj, Split, Šibenik a Zadar. Papež Benedikt XV. dozvolil celebrovať hlaholské bohoslužby na Velehrade, v pražskom opátstve Emaus, u sv. Víta a na Vyšehrade, na Sázave a v Starej Boleslave na veľke sviatky.
3. Rački, Documenta, str. 187, 190.
   Pivčević, Glagoljsko bogoslužje i splitski sabori, str. 3-96.
   Matanić, De origine tituli "Dalmatiae et totius Croatiae primas". Romae-Sublaci, 1952, str. 40 a n.
   Rittig Sv., Povijest i pravo Slovenštine u crkvenom bogoslužju sa osobitim obzirom na Hrvatsku, t. I. Zagreb, 1910, str. 136-164.
4. Rački, Documenta, str. 192.
   Badurina T., Gregorio di Nona. Roma, 1942, str. 1-31.
5. Šišić F., Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara, t. I. Zagreb, 1925 str. 330 a n.
6. Labbei F., Sacrosancta Concilia t. XIII. Venetiis 1730, str. 946
7. Jelić, Fontes saec. XIII. str. 9-10.
8. Pivčević, Glagoljsko bogoslužje i splitski sabori, str. 4.
9. Mohlberg, Il Messale, str. 301.
10. Chaloupecký-Ryba, Středoveké legendy prokopské, str. 148, 180.
    Weingart M., Československy typ cirkevnej slovančiny. Bratislava, 1949 str. 66.
11. Viď u Stanislava, Po stopách predkov, str. 165.
12. Chaloupecký, Prameny X. stol. str. 521-537.
13. Caspar, Monumenta Germaniae Historica, Epistolae selectae II-2, Berolini 1923, str. 474.
14. Lanckorońska, Le Vestigia, str. 14.
15. Zathey J., O kilku przepadłych zabytkach rękopiśmiennych w Bibliotece Narodowej. In: Studia z Dziejów Kultury Polskiej, Warzawa, 1949, str. 74-86.
16. Lanckorońska, Le Vestigia, str. 15, 21-23.
17. Paszkiewicz, The Origin of Russia str. 381.
18. Dvorník, The Making, str. 198-199.
    Paszkiewicz, The Origin of Russia str. 381.
19. Gumplowicz, Der Kampf zwischen dem slawischen und lateinischen Ritus in Polen. Warzawa, 1898.
20. Jelić, Fontes saec. XIV. str. 4-5, 10.
    Paulová M., L'idée Cyrillo-Méthodienne dans la politique de Charles IV. et la fondation du monastère Slave de Prague. In: Byzantinoslavica XI. (1950), str. 174-186.
21. Vajs, Najstariji hrvatskoglagoljski misal, str. 120 a n.
    Vajs, Mešní řád, str. 116 a n.
22. Japundžić M., Glagoljski breviar iz g. 1465 (Vaticano-Slavo 19). In: Radovi staroslavenskog Instituta, 2 (1955) Zagreb, str. 189.
23. Mohlberg, Il Messale, str. 529-545 ✢ fotokópie.
    Nb. Podľa Stanislava, Kijevske listý vznikli v IX. storočí v Rastislavovom

sídle na Devíne. Zámenu praslovanského DZ za striednicu Z pokladá za západoslovenský reflex. Viď jeho poznámku v posmrtnom vydaní Wein-

24. Prehľad bibliografie a mienok o týchto otázkach viď u Stanislava, Dnešný stav otázky, str. 429-512.
gartovho diela "Českoslov. typ cirevnej slovančiny", Bratislava, 1949, str. 36.

25. Mohlberg, Il Messale, passim.
26. Koschmieder E., Die vermeintlichen Akzentenzeichen der Kiewar Blätter. In: Slovo, časopis staroslavenskog Instituta, 4-5 (1955) Zagreb, str. 5-23.
27. Jagić, Glagolitica, str. 10-14.
28. Mohlberg, Il Messale, str. 320.
29. Uspenskij Porfirij, Vtoroje putešestvije po sv. gore Athonskoj v gody 1858, 1859 i 1861. Moskva, 1880, str. 179-185.
30. Syrku Polychron, K istorii ispravlenija knig v Bolgarii, t. I. Liturgičeskje trudy patriarcha Evtimija Ternovskago, vypusk II. Teksty. S. Petersburg, 1890.
31. Vašica, Slovanská liturgie sv. Petra, str. 24-51.
32. Codrington H. W., The Liturgy of Saint Peter. In: Liturgiegeschichtliche Quellen und Forschungen Heft 30. Münster in W. 1936.
33. Hanssens, La liturgie romano-byzantine, str. 103-150.
34. Lavrov P. A., Materialy po istorii voznikovenija drevnejšej slavjanskoj pismennosti. In: Trudy slavjanskoj komissii t. I. Leningrad, 1930, str. 75.
35. Vašica, Slovnaska liturgie sv. Petra, str. 11.
36. Popruženko M. G., Kosma Presviter, bolgarskij pisatel X. veka. In: Blgarski starini XII. Sofia, 1936, str. 14.
37. Čiževskij D., K voprosu o liturgii sv. Petra. In: Slovo, časopis staroslavenskog Instituta 2 (1953) Zagreb, str. 37-40.
38. Viď Hanssens, La liturgie romano-byzantine, str. 110.
39. Vašica, Slovanská liturgie sv. Petra, str. 18-21.
40. Šegvić Ch., Le origini del rito slavo-latino in Dalmazia e Croazia. In: Ephemerides liturgcae LIV. 1940, str. 38-65.
41. Korolevskij C., La liturgie en langue vivante. Paris 1955, str. 16 a n.
42. Ganstrem, O proischoždenii glagoličeskoj azbuky. In: Trudy otdela drevneruskoj literatury XI. Akademia nauk SSSR, Institut ruskoj literatury. Moskva 1955, str. 300-313.
43. Viď, Život Cyrilov, hl. 13.
44. Dobrovský-Vajs, Cyril a Metod, apoštolové slovanští. Praha 1949, str. 52 v poznámke.
45. Kopitar B., Glagolita Clozianus. Vindobonae 1836, str. 64, 79.
Jagić, Glagolitica, str. 6.
Rački, Tisućnica, str. 55.
46. Assemani, Calendaria Ecclesiae universae, t. III. Romae 1755, str. 123.
Ginzel J. A., Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method und der slawischenLit urgie. Wien 1861, str. 107.
D'Avril A., St. Cyrille et St. Méthode, première lutte des Allemands contre les Slaves. Paris 1885 vyd. 2., str 204.
Brückner A., Die Wahrheit über die Slavenapostel. Thübingen 1913, str. 107 a n.
47. Ide o latinský rukopis z 9. storočia, uchovánaný v kapitulskej knižnici v Pádue, značka D-47. Uverejnil ho Mohlberg v knihe: Mohlberg-Baumstark, Die äaltesteerreichba re Gestalt, str. 1-79.
47a. Vajs, Mešní řád, passim.
48. Baumstark, Untersuchungen. In: Mohlberg-Baumstark, Die älteste erreichbare Gestalt, str. 32-34 s hviezdičkou.
49. Vašica, Slovanská liturgie sv. Petra, str. 5-10.
50. Vašica, Slovanská liturgie nove osvetlená, str. 73-77.
51. Vašica, Slovanská liturgie nove osvetlená, str. 76.

52. Sakač S., L'origine del rito romano-slavo e i ss. Cirillo e Metodio. In: Unitas IV (1949), str. 9-10.
53. Viď u Grivca, Vitae Constantini et Methodii, str. 123, 126.
54. Raes A., Introductio in liturgiam orientalem, Romae 1949, str. 25.
55. Viď u Pastrnka, Dejiny slovanských apostolů Cyrilla a Methoda s rozborem a otiskem hlavních pramenu. Praha 1902, str. 74
56. Rozšírenie kresťanstva na Veľkej Morave pred Cyrilom a Metodom je historicky dokázané. Stačí spomenúť Pribinov kostol v Nitre a možno aj terajšie vykopávky na juhových. Morave. Dosiaľ bol o nich uverejnený článok J. Böhma, Deux églises de l'empire de Grande Moravie découvertes en Tchécoslovaquie. In: Byzantinoslavica XI (1950), str. 207-222.
57. Viď tiež u Dvorníka, Les Slaves, str. 169.
58. Život Metodov, hl. 15 a 17.
59. Grivec, De theologia SS. Cyrilli et Methodii, str. 179-180.

BIBLIOGRAFIA

Baumstark Ant., Untersuchungen. In: Mohlberg-Baumstark, Die älteste erreichbare Gestalt, str. 1-199 s hviezdičkou.

Chaloupecky V., Prameny X. století. In: Svätováclavský sborník II/2 Praha 1939.

Dvorník F., Les Slaves, Byzance et Rome au IX siecle. Travaux publiés par l'Institut d'études slaves t. IV Paris 1926.

Dvorník F., The Making of Central and Eastern Europe. London 1949.

Grivec F., Vitae Constantini et Methodii. Versio latina, notis dissertationibusque de fontibus ac de theologia ss. Cyrilli et Methodii illustrata. In Acta Accademiae Velehrad. XVII (1941), str. 1-127, 161-277.

Hanssens J. M., La liturgie romano-byzantine de Saint Pierre. In: Orientalia Christiana Periodica IV (1939), str. 103-150.

Jagić V., Glagolitica, Würdigung der neuentdekten Fragmente. In: Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse Bd. XXXVIII. Abhandlung II. str. 1-63.

Lanckorońska K., Le vestigia del rito Cirillo-Methodiano in Polonia. In: Antemurale t. I. Roma 1954, str. 13-28.

Jelić L., Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a saec. XIII ad saec. XIX. Veglae 1906.

Mohlberg-Baumstark, Die älteste erreichbare Gestalt des Liber Sacramentorum anni circuli, der Römischen Kirche (Cod. Pad. D-47 fol. 11r-100r). In: Liturgiegeschichtliche Quellen, Heft 11-12. Münster in W. 1927.

Mohlberg C., Il Messale glagolitico di Kiew (sec. IX) ed il suo prototipo romano del sec. VI-VII. In: Atti della Pontificia Accademia Romana di Archeologia, Memorie vol. II. Roma 1928, str. 207-320 s fotokópiami a prepismi Kijevských listov a Viedenských zlomkov.

Paskiewicz H., The Origin of Russia. London 1954.

Pivčević, Glagoljsko bogoslužje i splitski sabori. In: Vjesnik za archeologiju i historiju Dalmatinsku 50 (1928-29) Prilog. Split 1930, str 3-96.

Rački F., Documenta Historiae Croatiae periodum antiquam illustrantia. Zagreb 1877.

Rački F., Tisućnica slovjenskih apostolah sv. Cirila i Metoda. Zagreb 1863.

Stanislav J., Dnešný stav otázky československých prvkov v staroslovienských pamiatkách. In: Ríša Veľkomoravská, sborník vedeckých prác. Sostavil Dr. Ján Stanislav. Bratislava 1933.

Stanislav J., Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Turč. Sv. Martin 1950 vyd. 3.

Vajs, J., Najstariji hrvatskoglagoljski misal. Zagreb 1948.

Vajs J., Mešní řád charvatsko-hlaholského vatikánského misalu IIIir.-4 a jeho pomer k moravsko-panonskému sakramentáři stol. IX. In: Acta Accad. Velehrad. XV (1939), str. 89-141.

Vašica J., Slovanská liturgie nove osvetlená Kijevskými listy. In: Slovo a slovesnost VI (1940), str. 65-77.

Vašica J., Slovanská liturgie sv. Petra. In: Byzantinoslavica VIII (1939-1946), str. 1-54.

SLAVONICS IN AMERICAN SECONDARY SCHOOLS

That the Slavic languages are not taught in our American schools — in our high schools especially, but also in our colleges and even grade schools — is a sad fact which is lately beginning to be recognized and criticised as such. Educators ae now slowly coming around to admitting this deficiency, and the need for a remedy; public opinion is stirring in a similar vein; and some statesmen are speaking up for a new program to rectify the absence of courses in the Slav languages in our educational system.

These groups are moved by a realization not only of the world position in which communism puts the Slavonic nations it controls, but also by an awareness of the rising prominence of these nations in the 20th century irrespective of that totalitarian regime, and then too by a recognition of the ever-increasing volume of travel and tourism, which is making contact — and will make contact much more when the Iron Curtain rises — with the eastern half of Europe, the Slav world, as never before. These considerations and others, are pressing more and more for Americans to learn a Slavic tongue as their second language.

Of course, all ethnic groups of recent immigration, including the Slovaks to be sure, have a long time recognized the value of American youths learning foreign languages, although each nationality insisted, as might be expected, on their own as the first to be learned. And these peoples, especially the Catholics among them because of their private schools, have tried to teach their descendents in America the ancestral tongue — at least to the first and second generation, where there was still living contact with the spoken foreign language.

But these efforts of national groups are on the wane, so that if American youths are to learn a European language, and especially a Slavic one, it will have to be through the instrumentality of the regular American high schools. These schools already have in their curricula the other European vernaculars: German, French, Spanish, but they do not have Slavic.

WHAT SLAVIC LANGUAGE?

If our high schools should decide to introduce the Slavonic languages into their courses, however, — and rising pressure may well move them to do so, soon — they will have to solve one outstanding difficulty which

presents itself immediately. This difficulty must be settled before the composition of a text book can even be undertaken. And that problem is, namely, which Slav language shall be taught? For obviously they cannot all be taught, since there are some 9 prominent ones. So the question is which one should be singled out for this honorable use.

The first answer that presents itself is Russian. This is by far the largest Slavic tongue in use, and Russia naturally seems to be the mother of all the Slavonic nations. But Russia has never filled this "natural" position of a mother: whether communist or czarist, her interest in the other Slav countries has always been selfish. Although all these nations would each raise an objection to the choice of every language except their own, nevertheless their strongest objection would be to the use of the Russian, since their feeling for Russia extends in general from mistrust to hatred, the latter especially by Poland and the Ukraine. Other difficulties also attend the use of Russian, above all the strange alphabet, then borrowed and original words, and again the oriental and Orthodox culture of that country, etc.

This writer would recommend as the basic language to be taught in a course of "High School Slavonics" the use of the Slovak tongue. My choice of Slovak for this highly-representative position stands on 3 arguments of varying force:

First, a negative argument, which is equally valid for the use of any of the Slavic tongues (except a fringe language like Rumanian); this proof is intended to show why Slovak should not be excluded by a prior judgment; and it is this, that any Slavic tongue is a key to all of them. Consider how similar the various — we could almost call them dialects — of the Slav race are, from the following selections. If you know Slovak well, you will easily enough gather the thought of each quotation:

1) (Ruthenian or Rusin): "O Bohorodice D'ivo Marije, radujsja, raduj nebes lelije. Solncem pribranna, vkryta duhoju, Marije čista, Hospod's Toboju"

2) (Church or Old Slavonic, or Bulgarian): (International alpha): "Prizri na mja i pomilum mja. Da pribličitsja molitva moja pred t'a Hospodi, po slovesi tvojemu vrazumi mja."

3) (Czech): "Za tri tisice roku, ach, co tu bude zmen, a co tu bude skoku preš hroby slavnych jmen!"

4) (Polish): "Jeżeli domu sam Pan nie żbuduje, Daremnie nad nim rzemieslnik pracuje. Jak od początku była tak i ninie, I na wiek wiekow niechaj zawsze słynie."

4) (Slovenian): "Sedaj prosi ljubega Boga, naj Ti odpusti vse Tvoje grehe, ki si se jih spovedal, a tudi grehe vsega Tvojega življenja."

6) (Croatian; and Serbian: International script): "Pričekajte jedan minut. Gde su vojnici? Drago mi je poznati vas. Molim vas pomozite mi."

7) (Ukranian); (International alphabet): "V našich cerkvach je zvičaj otvirati carski dveri na počatku Božestvennoji Liturgiji."

8) (White Russian): "Każnamu, chto hetak vyjavic usie svaje hrachi i kli jon ščyra za ich żaleje, można dac sakramentalnaje razhrašennie."

9) (Russian): (Int. Alpha): "So mnoju liudi bez imion."

Secondly, a practical reason for my picking Slovak as the one language to be taught in a Slavonic grammar. Since *I* am doing the selecting, I naturally choose the language most familiar and most dear to me. This is Slovak.

But finally, the conclusive argument, that shows Slovak to be the *ideal* tongue for use in a text book of Slavonics is its unique position in connection with all the Slavic tongues: *Slovak is the one language best understood by all the Slav peoples!* This is so because it has the closest relations with all the other Slavic vernaculars as any of them has: most words in common, most letters and constructions in common, least foreign additions, least changes of its own. Note the words of Professor John D. Prince of Columbia University in the News Bulletin of the American Assn. of Teachers of Slavonic and East European Languages, Dec. 15, 1943: [1] "Of the nine principal Slavonic variants (Rus., Wh. Rus., Ukr., Cz., Pol., Serb., Croat. & Bulg.,) Slovak contains the greatest number of forms common to all . . . To apply the pragmatic test, Slovak is of all the Slavonic tongues the most readily understood by other Slavs." And H. L. Menchken says in *The American Language:* [2] "A peasant from Slovakia enjoying the benefit of a central position in the Slavonic territory, is understood by a Slav from any other country." Therefore, in the words of the great reformer of the Slovak language, Ludovit Štur (1814-1856): "Slovak appears to us as a distinct and separate language, without which is would be impracticable to formulate a comparative grammar of Slavic tongues, because it forms a connecting link between them all." [3]

THE INTEGRATION OF THE BASIC LANGUAGE WITH ELEMENTS OF THE OTHER SLAV TONGUES

Now, having settled this problem regarding the choice of one basic language — be it Slovak or some other — we should next consider all the various elements which would combine to make the text book really a *Slavonic* grammar, and not a grammar only of the language it features. Besides teaching the student one language, which is a key to all the Slavic tongues, the Slavonic grammar would acquaint him with the various languages in other ways also. While presenting only one tongue, it would also give knowledge of the other Slavic nations and cultures. Thus it would be a genuine (and feasible, we

think) compromise between teaching all the tongues, which, as we have said, is impracticable, and teaching only one, which is too limited and insufficient, by itself.

The Slavonic text book would present the basic language completely: its declensions, conjugations, syntax, vocabulary; but at the same time it would also present the history of the Slavic race, a description of the individual nations with their geography and statistics, the salient points of their literature, music, art, and even some excerpts from their poetry and prose. In this way, the student would have a working mastery of one Slav language, through it a key to all the Slav tongues, and an understanding of the position, history and culture of each nation. What better acquaintance than this could a person hope to have with 9 languages, without studying each one of them individually?

Let us consider in detail how these two elements: the one language and the various cultures, would appear in our Slavonics book. The basic language would be presented pretty much the way it is in any (Slovak) grammar. We might, for this purpose, take Hrobak's *Slovak Lessons,* which is recognized as the best text-book of Slovak, to cover the first element. Hrobak's *Lessons* gradually teaches the language, by use of the following sections and titles: vocabulary, expressions, grammar, exercises, reading lessons, reviews, etc. The other element, the various cultures, would be integrated with the lessons, and be presented by means of: verbal explanations, pictures, selected words and expressions (where possible), exercises and reading lessons from their national literatures (transliterated into Slovak), etc.

Successive lessons could introduce such topics as these: The Slav race; the Christianization of the Slavic peoples; the submerged Slavs; the Slavic nations; then individual countries: the Slovaks, Rusins, Czechs, Poles, etc.; even the fringe nations: the Romanians, Lithuanians. Particular subjects could also be presented, such as: the General Characteristics of Slav Art, Temperament, etc.

Finally, to the book several *appendices* could be added: one giving the Russian (and Old Slavonic) alphabet(s) and the equivalent in western script; another showing the various letter marks, like r, ż,ł, u, and their Slovak transliterations; and then, a very valuable appendix showing some key differences between Slovak and the other Slavonic languages: v. g., stating the rule where Polish uses w or g for Slovak v or h, where Czech has v and r for Slovak l and r, and the like. This last appendix would be a crowning offering of the grammar, making it possible for the energetic pupil to master to some extent all the Slavonic languages at once by means of these differences.

In conclusion, I admit that I am not an expert in the Slavic tongues,

but it appears to me that the "High-School Slavonics" grammar is a real possibility. I believe that it could be drawn up along the lines presented in this article. Of course, it would require the careful, studious efforts of someone well acquainted with the Slavonic languages or at least with one of them. But I feel it can be done. At least the possibility should be explored and an attempt made in that direction. Perhaps if we Slovaks ignore this project, some one of our kindred Slavs may take it up, using his tongue instead of ours as the basis.

The Slav languages certainly should be taught in our schools. But if they are to be, a Slavonic grammar is needed. Slovak can offer itself as the key ingredient in such a book, since it possesses the quality of representativeness among the Slavic vernaculars. What is requisite, therefore, is a recognition of the needs for and feasibility of a "High-School Slavonics" book, and then the efforts of our Slovak-American intelligentia to prepare it. In this way, the great culture of our tiny nation would make still another contribution to the advancement of world knowledge and culture.

Reverend William S. Patala
Holy Name Cathedral
411 South Fifth Street
Steubenville, Ohio

TRI ČÍNSKE SONETY

ČASTO, KEĎ HĽBAM, ČO JE ŽIVOT ĽUDSKÝ,
musím sa modliť k tebe,
chystočka trávy beľavej:
a neznevážim tvoje meno, nie,

lebo si proste bez mena
a život tvoj je pokorný a všedný.
Netvrdíš, že si vznešená a čistá,
pokojne rodíš sa a umieraš.

Všetok huk sveta, všetka jeho pýcha
pred tebou v nič sa rozplýva,
v tebe je premlčaná.

Toto je tvoja jedinečnosť
získaná dlhým sebazapieraním.
Preto sa k tebe modlím za človeka.

HLBOKO V NOCI, HLBOKO V HORÁCH
počúvam smutne padajúci dážď
a desať míľ je do dediny,
do mesta dvadsať míľ –

jestvujú ešte pahorky a obce,
ktoré som prešiel desať rokov tomu,
i moje sny spred rokov dvadsiatich?
Iste sa v daždi rozplynuli!

Okolo všetko obkolesuje nás,
je to jak návrat do lona.
Hlboko v noci k tebe, Bože náš,

modlím sa ako ľudia z dávnych čias:
Daj našim úzkym srdciam
široký, šíry svet!

NIE, NA BENÁTKY NIKDY NEZABUDNEM,
v západnom mori spiace.
Sú tisícčlenným zhromaždením samôt,
obrazom ľudskej spoločnosti.

Ostrov je každá samota ľudská,
z ostrova k ostrovu klenie sa bratstvo:
podaj mi ruku,
a vyčaríš most nad vodou.

Usmej sa: v zápätí
dom na susednom ostrove
otvorí okno na chvíľu.

A len čo sa noc prebľbi a zavrie,
a na moste niet ani živej duše.
zatvoria sa aj okná

Feng Čih; preklad Karola Strmeňa

RASTISLAV

Historická dráma v troch dejstvách
Cyril Ondruš

OSOBY:

Rastislav
Svätopluk
Zemin
Unšat
slovenskí veľmoži
Gojmír
Gundakar, nemecký veľmož
Zbojslav
Zubor
bojovníci
Skrben, hlavný strážca
Zora
Hrmen, pohanský kňaz
Metod, vierozvestca
Kráľovská družina, strážcovia, zajatci
Dej sa odohráva v 9. storočí (okolo roku 870.)

I. DEJSTVO

(Javisko upravené ako dvorana hradu Devína, s veľkými drevenými oblukmi, z ktorých je výhľad na valiaci sa Dunaj. Po jednej strane oblukovitý vchod do dvorany; pri ňom stráž)

1. výstup

Rastislav, Zemin, Strážcovia.

RASTISLAV: *(zamyslený pri jednom z oblukov — z hlboka)* I Dunaj tečie kalným prúdom. Vravíš, veľmož môj, že nepriateľ zas chystá sa na výboj do našej ríše?

ZEMIN: Tak je, kráľu náš. Veľmož Vlkina, s bdelou strážou na hranici, poslal dnes o tom zprávu a sám si počul pred chvíľou, že nepriateľ vpadol i do nitrianskeho Tvojho kniežatstva.

RASTISLAV: No k boju proti môjmu synovcovi ani nedošlo.

ZEMIN' Je lepšie vyhnúť sa mu — zbytočne nepadajú životy, ak však by iný účel bol a spel by k zbabelosti, alebo k zrade, je lepšie a hodné cti položiť životy radšej do poslednej kvapky, ako pristúpiť na zradu.

RASTISLAV: Svätopluk bol vždy v boji ako hrdina — už v mladosti z najúdatnejšími vedel závodiť.

ZEMIN: Je pravda — no niekedy aj ctižiadostivosť a túžba po sláve vie ukázať hrdinnské činy.

RASTISLAV: Máš pravdu — no v jeho tele prúdi moja krv a láskou lipne mi k srdcu ako syn, keď moji padli pri obrane rodu v prudkom zápase.

ZEMIN: *(neisto)* Nevedno— tak náhle zastal výboj v jeho kniežatstve a ticho čierne vládne znova tam, že je to skoro k neuvereniu.

RASTISLAV: Nepriateľ videl jeho veľké sily a preto prestal s výbojom už začatým. Či nepamätáš, ako odtiahol, keď ríšu s víťazstvom sme ubránili my. I chuť im odpadla púšťať sa v naše kraje za Dunajom.

ZEMIN: V pravde Tvoje slová, kráľu náš — no ľud náš teraz šepce si — a on Ťa nikdy nesklamal — že Svätopluk chce povinosť Ti odoprieť a opanovať celý kraj ako kráľ i Tvoju ríšu zachváťiť.

RASTISLAV: Zakazujem Ti takto hovoriť. — To je nemožnosť!

ZEMIN: Odpusť, kráľu náš — ak slová moje pravdou boli — hnev spravodlivý v Tebe vzbľkne potom, daj Bože, nech nie neskoro.

STRAŽCA I. *(Po predchádzajuúom predstúpení prehovorí)* Kraľu môj, kňaz boha Perúna — Hrmen — čaká von, že prísť si mu kazal,tak nám hovorí.

RASTISLAV: Hej — nech príde, vstúpi o chvíľu.

ZEMIN: A on tiež šíri pohanský tu blud a hlása, že Perún trestá ľud i kraj, bo novou vierou ide dopredu.

RASTISLAV: So všetkým treba robiť poriadky. Počkaj tu — *(k stráži)* nech vstúpi.

ZEMIN: Chytrý je ako líška — buď prezieravý, ako vždy, môj kráľu.

RASTISLAV: Volal som ho sám — pre Zoru a Zemežížňa.

2. výstup.

Predošlí a kňaz pohanský Hrmen

HRMEN: *(vstupuje a ukláňa sa)*

RASTISLAV: Vítam Ťa!

HRMEN: Aká vôľa Tvoja, kráľu môj, že volal si ma narýchlo.

RASTISLAV: Zora–jej snúbenec, čo včera padol v potyčke na hranici s Nemcami–musí ďalej žiť. Je mladá a chce žiť, a nie byť spálená s

mŕtvym Zemežížňom na hranici. Niet takých bohov, čo by obeť takú žiadali a rozkaz môj je: Žiť!

HRMEN: Nie to spôsobu ju vyslobodiť–nieto pomoci–vôľa Perúnova je, že musí zomrieť. *(hovorí prísne)*

ZEMIN: Pravý Boh, čo v ľude našom svetlo prináša, ten obeť takú ver si nežiada–ba prieči sa to jeho zákonu.

HRMEN: Smrti neujde *(roztiahne ruky nad hlavu)*, veď ináč Perún nezavolal by si Zemežížňa do návy a bojovníkov padlých snúbenku vždy v obeť svoju prísne žiada si.

RASTISLAV: Kto vie, či vôbec Perún jestvuje a jeho náva tiež. Kresťanskí kňazi vravia, že ich niet.

HRMEN: A ktože vládne bleskom a hromom? *(ironicky)* Či azda nahý človek na kríži?

RASTISLAV: On – a vládne v milosrdenstve. Ako odišiel náš bohabojný kňaz Metod do Ríma – ty znova hlásaš zašlý blud.

HRMEN: *(s hnevom ironicky)* Milosrdenstvo? A preto jeho veriaci zabíjajú nás a Tvoj ľud – prichodia od západu a mučia, ako sme my nikdy nikoho predtým nemučili. Kým oni u nás nesvár nesiali, my ticho v kraji žili sme. Či on im káže tak a to v šľapaji milosrdenstva?

RASTISLAV: To túžba po bohatstve našej krajiny privádza hordy nepriateľov krutých.

ZEMIN: Tak veru–no hneď ich strestal minule, bo vo víťazstve splesal kraj ten náš.

RASTISLAV: Tak je, Zemin môj, a Perún v tomto boji nám ešte i bleskom, dažďom bol na prekážku. Po boji koľkí zmreli potom v horúčke?

HRMEN: Pretože verní jemu neboli!

RASTISLAV: Za dlhé roky jemu verní boli otcovia a keď o život náš išlo, aby kraj náš, nie v rabstve ale v slobode žil–nuž trestať nás chcel priamo do krvi.

HRMEN: Za nevernosť a vypovedanie poslušnosti i Ty dávaš trest!

RASTISLAV: Trest ľudí s trestom božským srovnať nedá sa. Moja vôľa a rozkaz tvrdý je–že Zora musí ostať nažive.

STRÁŽ: *(nepokojná je a bráni vstúpiť Zore do dvorany)*

ZEMIN: Hľa, ona sama chúďa prichádza.

3. výstup

ZORA: *(bledá, zúfalá padne pred Rastislavom na kolená)*

HRMEN: *(s celou váhou)* Čit–reč Tvoja už patrí iba záhrobiu.

RASTISLAV: Rec svoje žiale, dieťa úbohé. *(pohladí ju rukou)*

ZORA: *(zúfale)* Žiť chcem, kráľu môj – vidíš, celé moje bytie iba potom volá–ja nechcem, nechcem horieť tu na hranici–kňaz Metod dávno

riekol nám, že Kristus môže brať len životy, nie Perún, ktorý žiada iba krv–Žiť– *(plače)* a z lásky k nemu, ku pravému Bohu nášmu novému celý ďalší život verne zasvätím *(vzlyká–blýska sa)*

HRMEN: O, Perún, hnev Tvoj deva na nás sťahuje. Odpusť–zajtrá, pri teplom slnka lúči, Tebe položím ju za obeť – to Ti sväte sľubujem.

ZORA: *(bolestne)* O, nie, kráľu môj. Vrstovnice moje s úsmevom budú vítať jar a ja – ja iba vetrom lietať ako popol ščernalý – O, nedopusť to, veď Kristovi i Ty verný si. Keby to bolo umrieť pre vieru, lež táto smrť, čo kňaz tu chystá mi, to iba blud a to praveký.

HRMEN: Čit–keď, hovorím ti–bláznivá.

ZEMIN: Či v srdci Tvojom cit Ti nesídli?

RASTISLAV: *(k Hrmenovi)* Mlč–Ty nemáš v hrudi ani srdca a všetko v Tebe ako z kameňa.

ZEMIN: Rastislav, tu, knieža náš, sa Perúna a hnevu jeho nebojí!

HRMEN: To pravda je, veľký knieža náš?

RASTISLAV: *(z hlboka a vážne)* Si počul–a moja to tiež reč.

ZORA: O, vďaka, *(bozkáva mu rúcho)* vďaka, kráľu môj.

HRMEN: Hovoríš viac, kráľu, ako ti je na osoh–Znaj, kliatbu jeho ťažkú ťaháš v svoje šediny.

RASTISLAV: Dosť–reč moja je u konca–Zora i ďalej bude žit–Odíď!

HRMEN: Kráľu, ľutujem, však blesky, hromy pred očami maj a milosrdenstvo ti zradou odplatí *(prudko odíde)*

RASTISLAV: *(k Zore)* Vstaň, Zora, neplač–slnko svietiť ti bude i naďalej a v láske čistej–novej viere slúž–veď ona svetlo každej duši dáva.

ZORA: *(vstane, ukloni sa, prehovorí a odchádza)* Môj sľub je ako svetlo zorničky – tá od večnosti svieti do večna.

4. výstup

Rastislav, Zemin, stráž

RASTISLAV: *(po odchode zamyslí sa; ide k jednému z oblukov)*

ZEMIN: *(ticho rozpráva so strážou, dáva rozkaz, jeden zo strážcov odíde; tichým hlasom k Rastislavovi)* Kráľu, môj . . .

RASTISLAV: Čo veľmož môj, Zemin, verný druh?

ZEMIN: Ver, v mojom duchu rozhodol si–žiť!

RASTISLAV: Či mrieť jej treba, a to v rozkvete? Len staroba smrť nosí v chladnom náručí. A Zoru Kristus primkne k sebe tiež.

ZEMIN: Vernosti pečať k nemu mala, hej. *(po chvíli)* Sleda som poslal, kráľu, za Hrmenom. Kto vie jak v mysli nástrahu si spraví.

RASTISLAV: To dobrá vec–ach, každá chvíľa iba starosť prináša.

ZEMIN: A búrka ešte iba pred nami.

STRÁŽCA: *(vráti sa, pohľadom so Zeminom potvrdí, že rozkaz vykonal)*

RASTISLAV: Treba sa na ňu veru pripraviť–Zemin *(vzpriami sa)* rozkaz môj tu znie–hrady a stráže, treba zosilniť–každý k boju schopný je, nech pripraví si dobrú zbraň–na pohraničie pošli viacej posily–no neútočiť, vieš, že nežiadame cudzieho–no svoje, čo nám patrí, to si nedáme. Rozpošli poslov a to hneď a potom vráť sa ku mne nanovo.

ZEMIN: Rozkaz Tvoj, kráľu, splním doslova. *(odchádza)*

RRASTISLAV: Počkaj na chvíľu.

ZEMIN: Čo ešte, kráľu, mám viac vykonať?

RASTISLAV: *(ticho k nemu)* Do Nitry pošli posla verného, nech zvie, čo tam sa deje; či snáď niečo proti mne. Nikomu o tom viac však nehovor.

ZEMIN: Viem, presne splním, čo si rozkázal. *(odchádza)*

RASTISLAV: Ťažko je v duši, keď nieto opory–*(zahľadený do diaľky)* tieseň, ako čierna noc ťa celkom prenikne a starosť iba vrásky v čelo ukladá. *(zadíva sa von oblukom)* Tak pevne stojíš, Devín, Ty môj hrad a predsa zloba sveta breh Tvoj obmýja *(zmĺkne) (zvonku počuť kroky, lomoz a vravu)*. Čo na nádvorí teraz deje sa? Skrben, Ty strážca smelý, rýchle dozveď sa.

STRÁŽCA I: *(vzpriami sa)* Rozkaz, kráľu môj *(odíde)*.

RASTISLAV: Ach, keby skorej ctihodný náš kňaz Method z Ríma vrátil sa, tak treba jeho rady, jeho útechy. I ľud by spokojnejšie polia obrábal a lovci v tichu čakali by na korisť — myšlienky hlavu neťažili by — a ľud by azda v sláve písal dejiny a keď by nutnosť nám to kázala i ríšu ubránil by do chlapa.

5. výstup

Rastislav, Stráž, Zemin, Posol Vlkinou, zajatec a stráž

STRÁŽCA I: *(vracia sa a hlási)* Knieža veľký, Rastislav, tí, ktorí na príčine, vravy, lomozu, čo na nádvorí ozýval sa, boli, práve vchádzajú — a sú to–veľmož Zemin–potom posol Vlkinou so strážou a so zajatcom v okovách mocných sputnaný. *(všetci vchádžajú)*

RASTISLAV: Čo sa to zasa deje, veľmož môj?

ZEMIN: Keď vracal som sa k Tebe, pane môj, vyplniac všetko, čo si rozkázal, hľa posol tento v cestu stúpil mi a hroznou zvesťou hlavu omráčil–tu z jeho úst to, kráľu náš, o slyš!

RASTISLAV: Čo za zprávu, rodu môjho bojovník, si priniesol mi? Rec!

POSOL ZUBÓR: Odpusť, kráľu môj, že v slovách mojich blen len uvidíš. Tu Zbojslav, nášho rodu člen, čo veliteľom mu je Gundakar, gróf korutaňský, čo uchýlil sa v kraj ten náš, o uver, dnes to kráľu, pre zradu–ten Zbojslav, včera po boji keď medovinou ústa viac si nasýtil–o novej zrade Gundakara hovoril.

RASTISLAV: Čo môže vedieť obyčajný bojovník o zrade, ktorú strojí veliteľ, ktorého cudzej reči i tak ťažko rozumie.

ZEMIN: No v pravde riecť, a kráľu náš, musia i moje slová potvrdiť, že dôverníkom jeho iste bol. Znak hanby, hľa rozhorčený ľud mu na nádvorí vpálil na čelo.

RASTISLAV: Je pravda, čo tu verní moji hovoria?

STRÁŽCI: *(tuhšie sťahujú okovy)*

STRÁŽSA I: Rýchle prehovor – bo zrada cudzích rod tak neboli, ako keď zrádza rod svoj vlastý syn.

RASTISLAV: Riekni–bo to rozkaz môj–, či azda v mukách ústa mám Ti otvoriť?

ZBOJSLAV: *(ťažko)* O, odpusť, odpusť, môj kráľu–keď videl som, že naše polia a hory celú plodnosť svoju dávaju do našich rúk a Ty zato aby sme v tichu klamnom žili, podiel z nich kráľovi Ludvikovi, ako výkupné zaň oddávaš, pristúpil som na čin ktorý sľubuje, že slobodné zasa budú naše kraje a tvrdé naše ruky nebudú viac robiť na otrokára.

RASTISLAV: Takouto rečou zradu krášliť chceš?

ZEMIN: *(ironicky)* Ba ešte slávy veniec na hlavu svoju položiť?

ZBOJSLAV: Vraj slabnú sily Tvoje kráľu, tak mi riekli–nevedieš vo víťazný boj náš rod i do piesní už preto smútok vlieva sa–treba nám novú mladú silu a potom stále kráčať vpred . . .

POSOL ZUBOR: Novú mladú silu . . . *(sarkasticky)* Reč Tvoja iba nesvár v rod chce vliať – a . . . *(natiahnutím ruky preruší ho Rastislav v reči)*

RASTISLAV: A ktože tejto sily má tak nadostač?

ZBOJSLAV: To z Tvojej sily, krvi silný puk.

RASTISLAV: *(prísne)* Kto?

ZBOJSLAV: Svätopluk.

RASTISLAV: On nikdy rod svoj nezradí – v ňom prúdi octov dávnych čestná krv.

POSOL ZUBOR: V klamstve sa topí Tvoja reč, však naše beľmo nekryje.

ZBOJSLAV: Ak lžou je teraz moja reč, nech v tvrdý balvan skameniem, alebo v divej túžbe po krvi, nech lovcov psi ma rozkmášu.

RASTISLAV: S biľagom hanby na čele pred očami nás všetkých iste zahynieš – ak pravdou ale tvoja reč budeš zas voľn ýako každý rodu člen – *(odmlčí sa a riekne ostatným)* Prehovorím si s ním chvíľu o samote.

ZEMIN: Prianie Tvoje, kráľu náš, je nám rozkazom *(pokloní sa ukáže ostatným rukou na znak odchodu; odídu všetci, ostane sám Rastislav a Zbojslav s osobnou strážou pri vchode do dvorany)*

6. výstup

Rastislav, Zbojslav

RASTISLAV: Nuž teraz otvor svoje vnútro dokorán tak ako vďačný syn ku otcovi. Vstaň a rozpovedz.

ZBOJSLAV: *(doteraz všetko hovoril na kolenách pred kráľom; vstáva)* Vie každý rodu bojovník, že čestne v boji štít náš chránil som — slobody krídla v boj ma ťahali — no teraz, keď Ludvikovi poplatky dávať musíme, smútok sa tiahne duchom mojím tiež.

RASTISLAV: Rozprávaj *(odchádza k výklenku a díva sa zamyslene von)*!

RASTISLAV: Len smelo ďalej dopovedz.

ZBOJSLAV: . . . a smútok z duše stratil sa, keď pred očami vyrástol deň, kedy toto stane sa: Spoja sa obe kniežatstvá pod mladou rukou Tvojho synovca—poplatky kraj náš viacej nevydá, zrušia sa znaky, že sme komusi my v područí—v jednotnej sile bude rod užívať čistú slobodu.

RASTISLAV: *(otočí sa— mľkvo počúva koniec reči; potom prehovorí)*

RASTISLAV: A ako Gundakar, cudzinec, chce rodu môjmu dopomôcť ku slobode?

ZBOJSLAV: On iba pomstu stojí svojmu kráľovi, pretože v hanbe musel odísť v cudzinu, však nepriateľa nášho nepriateľ—je priateľ rodu nášho iste.

RASTISLAV: A na to treba zrady, priateľ môj? *(Zbojslav skloní hlavu)* Ak úmysel je posvätný pre národ dobro urobiť, to každý z mojich bojovníkov vie za to život položiť a ja? A ja—ak dobru tomuto je na prekážku iba trón môj kráľovský, vďačne dám do rúk žezlo druhému, len rod nech nejde do zkazy.

ZBOJSLAV: Báli sa, že sa nevzdáš práv kráľa!

RASTISLAV: Pre rod sa zrieknem hoci života. *(po chvíli)* Doposiaľ Tvoje slová postačia.

ZBOJSLAV: Riekol som všetko kráľu náš—vyriekni ortieľ, aký mi podľa pravdy náleží.

RASTISLAV: Skrben, strážca môj, uvrhni jeho v temnicu—mierne však nech sa s ním tam zachádza, kým dokáže sa pravdou jeho reč—*(odvádza ho; kráľ ho rečou zastaví)* Zemina pošli ku mne ihneď.

SKRBEN: Jak riekol si, tak stane sa.

7. výstup

Rastislav, neskoršie Zemin

RASTISLAV: Či pravdou je, že slabnú moje sily? To iste staroba už jarmo na mňa ukladá. *(díva sa von na Dunaj)* Oj, letia roky moje ako Tvoje vlny, mohutný môj Dunaj a všetko odteká v splave času—

len nedopusť Bože, aby sláva rodu môjho a sloboda jeho nezanikla v dňoch to budúcich.

ZEMIN: *(vracia sa so Skrbenom)* Na rozkaz Tvoj, som kráľu znova hotový.

RASTISLAV: *(po chvíli rozmýšľania, rýchle)* Po Svätopluka pošli posla verného, nech príde s celou svojou družinou–rozkazy k veľkej hostine daj hradu môjho obsluhe–vážených starcov, vodcov do boja i kňazov pravých na ňu povolaj–tam bratsky, nie, ako otec žezlo odám synovcovi, nech vládne teda silne zjednotenou krajinuo, ja k jeho sile dodám mojej rozvahy, budem mu radcom, on nech bude kráľ a rod náš voľne žiť si bude v postati. Nie v zlosti, ale otcovsky odovzdám mu kráľa korunu.

ZEMIN: Nuž splním, pán náš všetko, ako hovoríš — si dobrý, ako slnka lúče hrejivé. *(odchádza)*

RASTISLAV: A strážci moji so mnou poďte v nádvorie, nech slnka lúče telá troška naše ohrejú *(odchádzajú)*

8. výstup

HRMEN: (kradmo, bojazlivo vstúpi) Ha-ha-ha-ha–no Perún predsa hromom blesky roznáša–nedal si živej obete Zory, kráľu náš–nuž Ty to svojou hrozne zaplatíš–tu–moja pomsta–*(blýska sa)* O, Perún, veľký, tu moja pomsta–na moju "pravdu" Svätopluk ju vykoná. To ti sľubujem.

(OPONA)

TRI SKRATKY SUCHOU IHLOU

Z nových básní Karola Strmeňa

V belasom hniezde žlny črep,
slamka a žltok luny,
jazierko suchých lúčov.
Vysoko je to hniezdo,
na samom vrchu zeleného klena.

2.

Je sivý večer po májovom daždi,
užovka pláva v teplom žriedle. Iba
o skaly ponad kosodrevinou
nehmotný vzduch sa drví
výbuchom iskier ľadových.

3.

V nevľúdnom kupé
tretej triedy
otváram svoje srdce cestujúcim
jak užitočný kufor
na cestu vypožičaný.

VAVRÍN

Prišiel som, vavrín
bronzového lístia,
cez tvoje tvrdé vetvy
sledovať ráno.

Ráno, si nežné
a samo sebou isté,
lebo sa vraciaš
akoby v pravde,
ako kto zdvihne na streche škridľu
a vidí v ohni
čistotu výšok neznámych aj orlom.

Ale ty, večer a smrť,
ty bojazlivo váhaš
kmitaním lúčov
a mrholením sivie
hlas citary a slovná farba.

Teraz, keď vavrín
(jak ja) živý ešte
ovíja hlinené vázy
na hrobkách bez penátov
a zôkol vôkol
po včerajšej noci
tráve je ešte sladko
od bozkov temných milencov,
z vavrínu si lámem
kovovú vetvu.

Teraz vy, mŕtvi, nebráňte mi zmĺknuť
a šľahať si ňou ústa,
aby ma teplá krv
budila zo sna a privádzala k pravde.
Toto je čas, keď lastovice
úchytkom pijú z fontán.

Ach, rozvetvené ráno,
istoty nieto vo mne
krem bolesti
a iba takto,
jak keď sa palcom rana pritlačuje,
poznávam dušou
silu a čas.

MIMOCHODOM

Zaplavuje mi čelo
horúca vlna spevu
šomrem si medzi zuby
pesničku bez nápevu

raz búri a raz tíši
raz mieri sem raz inam
na seba nepomysliac
za iných neusínam

a prekonávam vzdorom
čas planétu i diaľku
sám seba pochovávam
pri cudzom katafalku

hodiny ticho stojím
pri bubľajúcom zdroji
a snívam o návrate
a večnom nepokoji

o človkeu a večnom
azúre našich studní.
Čas, neuplývaj do hviezd,
si moje puto s ľuďmi!

PO URPUTNOM A DLHOM ROZMÝŠĽANÍ

Po urputnom a dlhom rozmýšľaní
jak lejak svetla jasná je mi
podstata tvoja, poézia živá.
Predtým ťa iba srdce tušilo.

No prakticky to málo znamená.

Tak je i s mojou láskou. Nie je dnešná
a poznám ju jak obe ruky svoje,
no zato nie je menej záhadnejšia.
Viem iba jedno: bez nej
bol by som ako zrkadlo
hladké a cudzie, svetlu neprístupné
a tvárou k holej stene postavené.

V HRNČIAROVEJ DIELNI

Zo Štvorverši Omara Chajáma

Na mesto padal tíško súmrak siný
a všetko malo zrazu smysel iný,
keď som sám ostal v hrnčiarovej dielni
uprostred nádob z vypálenej hliny.

Pri lacných hrncoch stály vázy cenné,
ako ich hrnčiar kládol popri stene;
niektoré z nádob ozvaly sa hlasom
a iné k slovu nemohly prísť pre ne.

Jeden džbán riekol: Nechcem suďbu inú —
na moje formy miesil hrnčiar hlinu
a prv či neskôr do hliny sa vrátim,
kde črepy zo mňa s matkou zemou splynú.

A druhý vravel: Či sa nájde ruka,
čo zničí vázu, ktorá šťastie núka?
A ten, čo vázu v celej kráse stvoril,
na svoje dielo v rozkoši sa kuká.

Na chvíľu ticho rozľahlo sa v sieni,
lež prerušil ho hrnček vedľa steny:
Pri mne sa triasla hrnčiarovi ruka
a pre nikoho nemám veľkej ceny.

Na to sa ozval krčach s tenkým telom:
Nevidím smyslu v mudrovaní celom —
hrniec a hrnčiar, nádoba a majster —
kto je tu tvorcom a kto jeho dielom?

Neviete o ňom? — vravel džbánok malý, —
on ohňom pekla nepodarky spáli.
Úbohý hrnček má iba svoj osud,
lež On je veľký, pravdivý a stály.

Ja neviem, kto ma od hrnčiara kúpi,
viem že som suchý, až som z toho hlúpy,
lež naplňte ma šťavou sladkej révy
a nový život do mňa s vlahou vstúpi.

Preložil Ján Okáľ

Z CHAJÁMOVÝCH ŠTVORVERŠÍ

Napojte vínom ústa moje smädné
a umyte ním, keď mi telo schladne,
na odpočinok uložte ma v sade,
kde zrelej révy lístok na mňa padne.

Keď moje telo rozpadne sa v hline,
so strapcom hrozna na viniči splynie
a pominiem sa ako neveriaci,
čo zaprel nebo pri červenom víne.

Pieseň a víno. Oh, čo sa tým získa?
Za verné služby odplata je nízka:
dnes moja sláva v poháriku pláva
a dobré meno? Celý svet naň píska.

Kajúca ľútosť ma tak zavše schytí
a sľubujem že nebudem viac spitý —
lež skoro zasa oľutujem ľútosť,
vo víne hľadám prameň šťastia skrytý.

Čím platím víno, dnes už nedbám veru.
Úctu i honór, všetko mi preň berú.
Ba čo je hoden vincúrovi peniaz,
keď mi zaň lieva vrchovatú mieru?

Preložil Ján Okáľ

NOVÉ LITURGICKÉ TEXTY NA SVIATOK SV. CYRILA A METODA

z latinskej pôvodiny preložil M. Lacko S.J.

Dňa 9. októbra 1957 Sv. Stolica vydala dekrét, ktorým potvrdzuje a uverejňuje nové liturgické texty na sviatok sv. Cyrila a Metoda do rímskeho breviára, zvané Lekcie II. Nokturnu. Ako je známe, sviatok sv. Cyrila a Metoda pre celú Cirkev zaviedol pápež Lev XIII. roku 1880, a terajššie lekcie rímského breviára sú vzaté z jeho slávnej encykliky "Grande munus". Do nej sa však vkradli niektoré historické nepresnosti, ako na pr. tvrdenie, že sv. bratia obrátili na kresťanskú vieru Bulharov, že založili biskupstvo vo Ľvove, ba že pole ich účinkovania siahalo až do Kieva a do moskovského Ruska. Preto Velehradská Akadémia roku 1948 predniesla sv. Stolici žiadosť, aby tie nepresnosti boli opravené podľa návrhov predložených odborníkmi v cyrilo-metodejských dejinách. Teraz po skoro 10 rokoch boli uverejnené nové lekcie. Dekrét zneje takto:

Posvätná Kongregácia obradov *Prot. N. D. 49/957*

PRE SLOVANSKÉ BISKUPSTVÁ

Starostlivosťou J. Ex. Jozefa Matochu, arcibiskupa Olomouckého, znalci cirkevných dejín a bohoslužobných predpisov zostavili nové Lekcie II. Nokturnu na sviatok sv. Cyrila a Metoda biskupov a vyznávačov, a ich predložili na potvrdenie Posvätnej Kongregácii obradov. Táto Kongregácia, z poverenia Sv. Otca Pia XII. predložené Lekcie dôkladne prezrela, opravila, a potvrdila podľa nižšie priloženého znenia, a dovoľuje ich používať v tých slovanských biskupstvách, ktoré o to Sv. Stolicu požiadajú.

Dané v Ríme, dňa 9. októbra 1957

Kajetán Kardinál Cicognani,
prefekt Posv. Kongr. obradov
Henrik Dante, substitut.

Na deň 7. júla

Sviatok Sv. Cyrila a Metoda biskupov a vyznavačov

LEKCIA IV

Cyril a Metod, vlastní bratia, narodení v Soluni z nábožných a vysoko postavených rodičov, už v rannej mladosti sa vyznačovali v kresťanských čnostiach a vo vedách. Metod, pekne urastený muž, vynikal v öd-

bore právnom a vojenskom, a cez viacej rokov zastával na tomto poli rôzne úrady. Avšak viacej si vážil spásu svojej duše než svetské hodnosti, a preto sa zriekol úradu cisárskeho miestodržiteľa a utiahol sa do kláštora na hore Olymp v Bythinii. Cyril, jeho mladší brat, krstným menom zvaný Konštantín, od útlej mladosti venoval sa posvätným náukám a duchovnému životu, a preto za svoju životnú družicu si vyvolil Sofiu, to jest múdrosť Božiu. Po otcovej smrti pokračoval v štúdiách v Carihrade na cisárskom dvore, a tam vynikal aj v náukách, aj vo svätosti života. Odmietol ponúkaný mu výhodný sňatok, popredné postavenie a bohatstvá, želajúc si jedine získať prvotné čestné postavenie Adamovo, prinavrátené ném Ježišom Kristom. Po kňazskej vysviacke stal sa tak slávnym profesorom filozofie, že mu ostalo prúmenie Filozof. Avšak aj jemu sa nepáčil svetský shon a ctibažnosť, a preto sa utiahol do samoty na hore Olymp. Neskoršie ho cisár poslal s bratom Metodom ku Chazarom, aby tam šírili kresťanskú vieru. Cestou sa zastavil v Chersone na Tauride (dnes Krym–pozn. prekl.) a našiel pozostatky Sv. Klementa pápeža a mučeníka. Keď úspešne skončil svoje poslanie, vrátil sa do Carihradu, a odtiaľ sa znovu utiahol do samoty, aby sa venoval modlitbe a rozjímaniu.

LEKCIA V.

Keď Rastislav, knieža Veľkej Moravy prosil byzantského cisára, aby moravskému ľudu poslal misionárov, na toto podujatie boli určení Cyril a Metod. Keď prišli na Veľku Moravu ich prvou prácou bolo, že preložili do slovienskej reči sv. Písmo a liturgické knihy. Hoci boli gréckej národnosti, to sa im tak podarilo, že pápež Hadrián II. toto ich dielo, naozaj obdivuhodné, pripisoval zvláštnej milosti Božej a prímluve sv. Klementa. Po troch rokoch, keď už hodne rozšírili medzi Moravanmi vieru kresťanskú, a keď si vybraných učeníkov pripravili na kňazstvo, vydali sa na cestu do Ríma, nesúc so sebou pozostatky sv. Klementa, ktoré už počas ich pobytu na východe usmerňovali ich myšlienky a ich kroky do Ríma. Putujúc cez Panóniu, utvrdili v kresťanskej viere a nábožnosti knieža Koceľa a jeho poddaných. Keď sa priblížili k Rímu, vyšiel im s veľkou úctou v ústrety pápež Hadrián II. v sprievode duchovenstva a ľudu. Počas pobytu v Ríme Cyril a Metod oboznámili pápeža o svojej apoštoskej činnosti a o slovanskej bohoslužbe, a on ich dielo nielen pochválil, ale aj odobril.

No Božia prozreteľnosť tak stanovila, aby Cyril svoj pozemský život skončil v Ríme, viacej zrelý čnosťami než vekom. Bol mu vystrojený veľkolepý pohreb a bol pochovaný v chráme sv. Klementa, blízko pozostatkov tohože svätého. A keď sa za oslavného spevu žalmov pohrebný sprievod pohyboval mestom Rímom, zdalo sa, že to nie je pohreb, ale oslavný pochod, akoby rímsky ľud tomuto svätému mužovi bol vzdával hneď vtedy aj pocty svätých.

Metod však bol ustanovený za arcibiskupa panonského a moravského. Vrátil sa do Panónie a na Veľkú Moravu, a tam svietiac príkladom svojmu stádu, veľkou horlivosťou sa venoval usporiadaniu katolíckej Cirkvi. Neprajníci ho však uchvátili, hrozne trýznili, a z jeho územia vyhnali. Až pápež Ján ôsmy, nástupca Hadriána II. vyslobodil ho z väzenia a z vyhnanstva ho vrátil moravskej Cirkvi.

LEKCIA VI

Po šiestich rokoch znovu bol u pápeža Jána ôsmeho obžalovaný, že nedrží pravú vieru, a že nezachováva starodávne obyčaje. Pápež mu rozkázal prísť do Ríma. Tu pred Jánom ôsmym, pred viacerými biskupmi a duchovenstvom bez ťažkosti sa ospravedlnil, že on sám vo všetkom držal katolícku vieru a ju dôsledne iných učil. A preto papež mu dal v tejto veci úplné zadosťučinenie a potvrdil, aj písomne, jeho biskupskú hodnosť a slovanské bohoslužby. Nato sa Metod vrátil na Veľkú Moravu a ešte bedlivejšie pokračoval v osvojom pastierskom úrade. Česke knieža a jeho manželku obrátil na kresťansku vieru, a aj do Poľska uviedol svetlo sv. Evanjelia. Konečne cítiac, že sa mu blýži koniec jeho pozemského života, určil si svojho nástupcu, a keď ešte naposledy povzbudil duchovenstvo a ľud, aby zotrvali v kresťanských čnostiach, spokojne zakončil svoju pozemskú púť, ktorá mu bola cestou do neba. Jeho telo bolo pochované v biskupskom chráme, a pri pohrebe duchovenstvo odbavovalo obrady po latinsky, po grécky a po sloviensky. V tomto súzvuku je krásne vyjadrené jeho duchovné usmernenie: ostať vždy a za každých okolností neohrožene verným jednote všeobecnej Cirkvi.

Ako Cyrila Rím, tak Metoda Veíká Morava i po smrti vrúcne uctila. Ich sviatok, slávený už oddávna u slovanských národov, pápež Lev XIII. predpísal celej Cirkvi s osobitnými textami sv. omše a časoslova.

POZNÁMKY

V dekréte Posv. Kongregácie obradov čítame, že sa tieto nové lekcie dovoľujú užívať v breviáre tých slovanských diecéz, ktoré o to poprosia Sv. Stolicu. Zaiste teraz sú okolnosti nie práve najpriaznivejšie pre podobné podujatia, lebo dobre vieme, aká je situácia v slovanských zemiach pod komunistickou nadvládou. Máme však zprávu, že už o to požiadal J. Ex. Josef Ujčič arcibiskup belehradský, a Posvätná Kongr. obradov už vydala dotyčný dekrét, ktorým sa vyššie uverejnené lekcie dovoľujú užívať v biskupstvách Jugoslávie. Poľskí biskupi asi budú mať možnosť o to poprosiť, hoci tam nie je tak veľmi rozšírená úcta sv. bratov. A najhoršie je to u nás na Slovensku i v Čechách. Nevedno či niekto, a ako o to môže poprosiť za terajšej situácie. Otázkou je tiež, či tieto nové lekcie budú môcť prijať slovanskí rímsko-katolícki kňazi účinkujúci mimo slovanských diecéz, ako na pr. kňazi účinkujúci na slovenských osadách v Amerike a v Kanade. Ťažkosť je tiež tá, kto dá nové lekcie vytlačiť spôsobom a formou breviárovou, aby sa mohli ľahko vlepiť do breviárov namiesto lekcií predo-

šlých. Sme informovaní, že sa na to podujíma Apoštolát sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorý hodlá potom rozposlať záujemcom potrebné exempláre.

Porovnávajúc nové lekcie so starými, pozorujeme po prvé, že nové sú oveľa kratšie. Po druhé, že sa spomínajú iba udalosti zaručené z prvotných historických prameňov. Vynechaná je zmienka o Bulharsku a o Kieve, ako aj iné nepresnosti. No vypadli tiež nám milé historické záznamy o tom, ako boli sv. bratia prijatí na Veľkej Morave, ako tam pôsobili a iné veci. To súvisí so skrátením lekcií. Výslovne sa spomínajú štyri slovanské národy, u ktorých sv. bratia spoň nejakým činom pôsobili: Poliaci, Česi, Panonci, ktorým zodpovedajú dnešní Slovinci, a Moravania, ktorým zodpovedajú hlavne Slováci. Zaujímavé je, že práve tieto štyri národy sú dnes obradu rímsko-latinského, a že okrem katolíckej viery veľmi málo si zachovali z dedičstva cyrilo-metodejského. Tiež je zaumo a osobne nepôsobili: Chorváti si zachovali dodnes obrad rímsko- slovanský.
amo a osobne nepôsobili: Chorváti si zachovali dodnes obrad rímsko-slovanský,
a Srbi, Bulhari, Ukrajinci, Rusi obrad byzantsko-slovanský.

Do nových lekcií sú vnesené prvky cyrilo-metodejskej duchovnosti a teológie: ako na pr. že Cyril už v mladosti si vyvolil za životnú družicu "Sofiu", čo znamená "Božiu múdrosť — Hagia Sofia", a že sa snažil, aby pridobyl "pradedovské čestné postavenie — honores avitos", ktoré náš praotec Adam svojím priestupkom nám stratil, a ktoré skrze Ježiša Krista, môžeme znovu získať. Tieto a iné elementy cyrilo-metodejskej teológie objasnil najviac Mons. František Grivec (Ljubljana), a zdá sa, že on ich predložil na vsunutie do nových lekcií.

KULTÚRA A ŽIVOT

NOVÝ NÁPIS ZO ZANY A RÍMSKY NÁPIS NA SKALE TRENČIANSKEJ

Pod týmto nadpisom uverejnil známy český klasický filológ Jozef Dobiáš zaujímavú rozpravu v časopise Filologické Listy, roč. V (1957 Praha) s. 179-196. Nedávno bol najdený pri vykopávkach v Zane nový nadpis, ktorý — je to skoro neuveriteľné — doplňuje a objasňuje známy latinský nápis na skale trenčianskej. Zana, dnešná obec v Alžíre je starorímska Diana Veteranorum. Tu pri vykopávkach bol najdený kamenný tesaný blok, pravdepodobne podstavec sochy, ktorý má na jednej strane dobre zachovaný nápis. Z neho sa dozvedáme, že osoba, ktorej socha stála na podstavci, bol Marcus Valerius Maximianus, významný vojenský vojvodca rímsky, ktorý po rôznych vojenských vyznamenaniach bol poverený ako "legatus pro praetore" správou provincie Africa. Zomrel v Diane a pomník mu bol postavený roku 183 po Kr. Zo všetkých údajov Dobiáš presne datoval jeho pobyt na rôznych miestach.

Pre nás najvážnejším je úsek, kde doslavne čítame:

Marco Valerio Maximiano . . . praeposito vexillationum Leugaricione hiemantium . . .

Dobiáš z toho uzatvára, že tu ide práve o veliteľa posádky, ktorá zimovala v Laugariciu, a ktorá dala vytesať do skaly známy trenčiansky nápis. Vieme, že sa to stalo počas výpravy cisárov Marca Aurelia a Commoda proti Markomannom 178-180, že bitka v ktorej Rimania dosiahli víťazstvo, bola v lete roku 179, a že na tomto dôležitom strategickom mieste posádka zimovala roku 179-180. Pozrime si teraz trenčiansky nápis:

Victoriae Augustorum exercitus, qui Laugaricione sedit, milites 585 legionis II . . . IAN. S legatus legionis II audiuiricis, curavit faciendum.

Uprostred nápisu náročky som posta-

vil niekoľko bodiek. Ide tu práve o meno legáta druhej légie, ktorý dal nápis vyhotoviť. Na skale vskutku sa nachádzajú iba tieto štyri písmená, ako som ich napísal vyššie. Slávny nemecký historik Mommssen doplnil meno na (Cons)tans, a tak ho prevzali doteraz všetky nám známe vydania tohto nápisu. (Viď Paličkár, Slovakian culture; Hrušovský, Slovenské dejiny atď.) Dobiáš však znovu si prezrel nápis a zistil, že pred A nemôže byť T, ale iba "I". Okrem toho že medzi N a S je zbytok drobného "u", ako v slove EXERCITUS. Z tohó a z novonajdeného nápisu v Diane uzatvára, že ten, čo dal vyhotoviť nápis, je nie Constans, ale Maximianus z nápisu v Diane.

Okrem toho Dobiáš sa zastavil na mene miesta. Na trenčianskej skale je Laugaricione, a v Diane je Leugaricione. Zámena "au" a "eu" je dosť častá v latinských nápisoch, a preto ide o isté meno. Už dávnejšie predložil mienku, že miesto zaznačené na Ptolomeovej mape Germanie ako Leukaristos, je totožné s Laugaricio, a teda s dnešným Trenčínom. To mu potvrdzuje nápis z Afriky, kde znenie "Leugaricio" je bližšie k "leukaristos". Toto miesto doteraz vedci hľadali niekde v Sliezsku, no Dobiáš správne poznamenáva, že cestovné a lokalizačné možnosti Ptolomeove ospravdlňujú také vybočenie. Ak je však Ptolomeov záznam totožný s Leugaricio, to dokazuje, že Trenčín mal už vtedy veľky význam a bol ďaleko známym miestom, lebo ležal na dôležitých komunikačných a strategických spojoch.

Africký nápis nám ešte udáva, že Druhá Légia zimovala v Laugariciu, v dnešnom Trenčíne. Boli totiž mienky, že rímski vojaci nesídlili stále na tom mieste, ale iba pri výboji náhodou napísali tento nápis. No africký nápis hovorí, že tam zimovali. K tomu Dobiáš poznamenáva: Je ťažko veriť, aby rímski vojaci od Dunaja boli poslali v zime pár ľudí, aby na skalu napísali nápis v reči ľudu nezrozumiteľnej. To sa dá vysvetliť len tým, že tam naozaj dlhšiu dobu sa zdržovali — a v našom prípade zimovali, a nemajúc čo robiť, dali sa tesať do skaly tento nápis, ako vďakovčinenie bohyni víťazstva — Victoriae za premoženie Markomanov predošlého roku 179.

Takto podivným spôsobom po toľkých storočiach dostali sme neočakávané doplnenie k trenčianskemu nápisu, ktorý nám potvrdzuje, že rímski vojaci tam skutočne zimovali roku 179-180, a že nápis dal vyhotoviť veliteľ Maximianus, ktorý potom zomrel ako správca provincie Africkej v meste Diana Veteranorum v Afrike.

M. Lacko, S.J.

Časopis **"ORIENTE EUROPEO"** VII, (Madrid 1957) str. 342 a nasl. podáva zprávu,že Maďari obnovili v New-Yorku "Research Institute for minority studies on Hungarians attached to Czechoslovakia and Carpatoruthenia". Je to pokračovanie irredentistickej organizácie zvanej "Vedecká spoločnosť pre Felvidék" založenej roku 1922 v Budapešti.Ako vidno, Maďari ešte ne odložili ideu obnovenia Veľkého Maďarska.

Vyššie citovaný časopis podáva aj niektoré informácie tohto inštitútu. Autor článku, Maďar, vyjadruje nespokojnosť s danosťou, že kým roku 1930 čsl. štatistiky udávali počet Maďarov v ČS počtom 604.000, posledná štatistika z roku 1955 začísľuje iba 392.056 Maďarov. Zaznamenáva síce, že v r. 1947-48 bolo premiestených do Maďarska 92.000 Maďarov, no podľa neho čsl. štatistika je nespoľahlivá.

No v tom istom článku čítame ešte zaujímavejší fakt: Podľa maďarských štatistík bolo r. 1930. na uzemí Trianonského Maďarska 105.000 Slovákov. Roku 1941 po pripojení južného Slovenska narátali iba 72.000 Slovákov. Z tých roku 1947-48 bolo premiestených na Slovensko f0.000 osôb, a nakoniec maďarská štatistika z roku 1954 udáva počet Slovákov v dnešnom Maďarsku počtom 100.000!! Autor, rozumie sa, kritizuje túto poslednú štatistiku, a ani mu na um neprišlo, aby upodozrieval predvojnové maďarské štatistiky.

KNIHY

STANISLAS POLČIN S. J. Une tentative d' Union au XVI siècle. La mission religieuse du Père Antoine Possevin S. J. en Moscovie (1581-1582). —Orientalia Christiana Analecta Nr. 150 — Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1957, str. XV+142. Cena L. (2,5 doll.)

V známej vedeckej sérii "Orientalia Christiana Analecta" behom krátkeho času, po knihe M. Lacka o Užhorodskej Unii, vychádza táto druhá kniha slovenského autora, spolupracovníka M o s t u , P. Polčina.

V úvode autor spomína, že kniha je dôkladnejšie a úplnejšie rozpracovaná jeho doktorská téza, predložená na teologickej fakulte Kolégia S. J. v Louvene roku 1951. Zaoberá sa významnou osobnosťou P. Antona Possevina S. J., vynikajúceho pápežského vyslanca v dôležitých cirkevných záležitostiach svojej doby. Autor sa v knihe zaoberá posolstvom do Ruska, čiže ako sa vtedy volala: do Moskovie. Jeho cesta mala v prvom rade poslanie diplomatické, urovnať spor medzi Ivanom Hrozným a poľským kráľom Štefanom Báthorym, ale okrem toho Possevin nenechal prejsť túto príležitosť, aby nenastolil významnú otázku zjednotenia ruskej cirkvi s Cirkvou katolíckou. A autor sa zaoberá výlučne iba týmto aspektom Possevinovej missie.

V prvej kapitole vkrátkosti načrtáva dejiny Possevinovho zájazdu do Ruska-Moskovie, v druhej pojednáva o náboženských a unionistických rozhovoroch P. Possevina s Ivanom Hrozným a jeho bojarmi, v tretej hlave predkladá štyri unionistické spisy P. Posevina napísané v Mosve počas rozhovorov a odovzdané Ivanovi Hroznému ako podklad diskusie. Konešne v štvrtej kapitole autor podrobuje kritike nielen tieto spisy ale celú unionistickú metódu, plány a návrhy Possevinove, a to vo svetle histórie. V Dodatku na konci knihy autor uverejnil po prvý raz výťahy z vlastného životopisu Possevinovho v ktorých opisuje práve ruskú cirkev ako ju poznal počas svojej misie roku 1581-82.

Dielo je teda práca historicko-teologická z odboru ecclesiológie, a to práve o otázke dnes tak debatovanej, o zjednotení Východných cirkví s Cirkvou katolíckou. Autor nazval nástojenia P. Possevina "jedným z pokusov zjednotenia", lebo vskutku Rusko ani dodnes sa nezjednotilo, ba naopak aj zjednotených Bielorusov, Ukrajincov a Slovákov v minulom storočí a teraz v posledných rokoch od jednoty s Rímom násilne odtrhlo. Gratulujeme P. Polčinovi, že sa jeho práca v sérii "Orientalia christiana Analecta" dostala na vedecké medzinárodné fórum.

Ján Malý

E. LORAD. Umelecko-historické pamätné kostoly na Slovensku. Vydal Spolok Sv. Vojtecha v cirkevnom nakladateľstve. Trnava 1957, strán 308, cena viaz. Kčs 60.

Mám pred sebou knihu, už oznámenú aj v slovenskej tlači v cudzine ako jedno zo zriedkavých vydaní Spolku Sv. Vojtecha dnes, pripomínajúc nám našu katolícku minulosť.

Neviem, kto je E. Lorad, ale mám dojem, že úvod ku knihe nie je od toho istého autora ako kniha sama. V knihe zisťujem, že autor má široké katolícke vzdelanie, prejavujúce sa v poznávaní nielen našej, ale aj všeobecnej cirkevnej histórie, v používaní správnej cirkevnej terminológie atď.

Celkom ináč sa predstavuje úvod do knihy. Citujem niekoľko úryvkov: "Poznajme svoju vlasť! — toto bolo jedným z často sa ozývajúcich hesiel v dobách prvej republiky . . . A kým

z mozoľov vykorisťovaného robotníctva bohatnúci fabrikanti zabíjali čas veľkopánskym ničnerobením niekde na francúzskej alebo talianskej Riviere . . . , ono: poznajme svoju vlasť — ostávalo nevšímavou popoluškou. Až nástup ľudovej demokracie zmenil všetko aj na tomto poli . . . Na každú dobu ako i na každý spoločenský jav treba totiž hľadieť v súvislosti s tými podmienkami za ktorých tento jav vznikol. Všetko závisí na podmienkach, mieste a čase. Tam kde existujú určité príčiny, nutne vyvolávajú aj určité následky. Toto konštatuje i historický materializmus. A keďže nieto nijakého rozumového dôvodu odmietať túto logickú súvislosť, nemôžeme oddekretovať ani ŕáze dejinného vývoja" . . .

Celkom spokojne teda je tu postavený historický materializmus marxistickej ideológie ako základ aj pre historický vývoj náboženského prejavu v našej vlasti, a autor úvodu ešte tvrdí, že niet nijakých dôvodov odmietať túto logickú súvislosť. Jeho logika je naozaj slabá. Materializmom chce vysvetliť prejavy najvyššej spirituality, katolíckeho náboženstva, a to sa mu zdá byť logickým!

Ďalej s obdivom konštatuje, aké veľké sumy vynakladá "naš ľudovodemokratický štát . . . na záchranu týchto umeleckých diel všeľudskej hodnoty, že to nemá obdoby v doterajších dejinách našej vlasti". Rozprávanie knihy mu však protirečí. Lebo tam skoro pri každom chráme je spomenuté koľko opráv bolo potrebných behom času, aby sa tie umelecké diela zachovali až dodnes, na pr. aké sumy boli vynaložené v minulom storočí na obnovu farského chrámu v Spišskej Novej Vsi, alebo košickej katedrály.

Odhliadnuc teda od tohoto úvodu, ktorý pravdepodobne bol požadovyný z výšších miest, aby kniha mohla výjsť, zo samej knihy sa mnoho vecí dozvieme a poučíme. Po dvoch uvodných kapitolách o umení všeobecne a o umeleckých slohoch kresťanských chrámov, autor v jednotlivých kapitolách opisuje tieto chrámy na Slovensku: Banská Bystrica, Bardejov, Bíňa, Bratislava (Dóm Sv. Martina), Diakovce Holice, Kežmarok (kostol Sv. Kríža), Košice (Dóm Sv. Alžbety), Levoča (Kostol sv. Jakuba), Liptovský Sv. Mikuláš, Most na Ostrove, Nitra (katedrála), Nové Mesto nad Váhom, Nové Zámky, Prešov, Pukanec, Rožňava, Spišská Karituľa Spišská Nová Ves, Spišská Sobota, Spišské Vlachy, Spišský Štvrtok, Sv. Beňadik nad Hronom, Trenčín, Trnava (katedrála Sv. Mikuláša, a býv. univerzitný kostol), Žehra, Renesančné kampanily na Východnom Slovensku.

Ako zo zoznamu vidíme, okrem dobre známych chrámov sú tu pojaté aj niektoré menej známe. O každom je tu krátka história. a potom sprievodca po chráme. Autor čerpal z doterajšej monografickej literatúry, ktorej zoznam je na konci knihy. Knihu spestruje vyše 200 vyobrazenľ, žiaľbohu nie tak dokonalých ako by sa žiadalo. Ináč kniha užitočná.

Ján Malý

*

Valjavec Fritz. SUEDOSTEUROPA - BIBLIOGRAPHIE. Band I, 1945 - 1950, Teil I: Slowakei, Rumänien, Bulgarien. Verlag R. Oldenbourg, Muenchen 1956, str. 91. str. 91.

Nás tu zaujíma hlavne slovenská bibliografia. Nachádza sa na prvom mieste str. 1-30 a je nadpísaná takto: Slowakische Bibliographie 1944-1950, von Michael Schwartz (Icking). Je to Slovákom známy autor ktorý zasvätil Slovensku už niekoľko svojich prác. Spomenieme iba jeho slovenské bibliografické práce za obdobie 1939-43 uverejnené v revue Südost - Forschungen. Nami tu recenzovaná práca je teda priamym pokračovaním bibliografie od r. 1939, čo je pre našich pracovníkov v cudzine vážnou kultúrnou príručkou. K vymedzeniu rozsahu práce treba poznamenať, že autor tu nepodáva úplnú bibliografiu všetkého, čo za uvedené roky vyšlo na Slovensku, alebo aj inde po slovensky. Autor sa tu obmedzuje na tvorbu, z ktorej môžeme lepšie poznať Slovensko. Teda je to práca odlišná od publikácie L. M. Jánskeho: Slovenská duchovná tvorba 1938-1944, ktorý podáva všetko, čo za ten čas na Slovensku vyšlo.

Bibliografia M. Schwartza je rozdelená na tieto odseky: bibliografia, geografia, geológia, hydrológia, topografia, kartografia, štatistika, história, (s pododdeleniami, až po najnovšie obdobie do r. 1950), etnografia, linguistika, toponomastika, literárna história a kritika, biografia, cirkvená história a prítomnosť, právo, ekonomia, obchod, financie, sociálne otázky, školstvo, umenie, architektúra, hudba, divadlo, tlač, rozhlas.

Ako z toho zoznamu vidno, nezaznamenáva tu tvorbu literárnu, alebo vedeckú abstraktného, alebo všeobecného rázu, ale len tú, z ktorej lepšie môžeme poznať Slovensko. Autor sa snažil o úplnosť, ale sám vydavateľ poznamenáva v úvode, ako ťažko bolo v Nemecku po vojne dostať sa ku knihám, vychádzajúcim v daných zemiach. Osobitne chcem vyzdvihnúť, že autorovi vôbec chýbajú údaje o slovenských vydaniach v cudzine po vojne do roku 1950 a týkajuce sa priamo Slovenska, ako: Hrušovský, Slovenskí vladári; Sidor, Šesť rokov pri Vatikáne; Sborník: Slovenská republika 1939-49; Sborník: Nádej víťazná; Sborník: Vo vyhnanstve; z ktorých mohol vybrať state priamo týkajúce sa poznania Slovenska, a iné ďalšie publikácie. Cituje iba P. Yurchak, The Slovaks. Bolo by potrebné ich dodať autorovi, známemu priateľovi Slovákov, aby ich mohol v ďalších svojich prácach zaradiť. O to by sa mohol postarať Slovenský ústav v Clevelande.

M. Lacko

* * *

BERTOLD SPULER. Regenten und Regierungen der Welt. Sovereigns and Governments of the World. Souverains et gouvernements du monde. Soberanos y gobiernos del mundo. Teil II: 1492-1953. Herausgegeben von A. G. Ploetz, Verlagsbuchhandlung für Aufbau und Wissen, Bielefeld. 638 str.

Ako už sám titul diela hovorí, ide o príručku medzinárodného charakteru. Kto sa zaoberá štúdiom dejín a politiky, akiste často pocítil následky nepríjemnej skutočnosti, že kým takmer každý manuál dejín obsahuje viacmenej úplné soznamy ba i celé genealógie vládnucich osôb v rozličných štátnych útvaroch minulosti, veľmi ťažko je nájsť presnejšie údaje týkajúce sa osôb, ktoré s vladármi úzko spolupracovali a mali často veľký, ba i rozhodujúci vplyv na vývoj udalostí. Najmä v týchto novších časoch rozliční štátni sekretári, ministri zahraničných vecí, ba i celé vlády sú v tomto ohľade predmetom oprávneného záujmu vedeckých výskumov. Nemecký univerzitný profesor Bertold Spuler uvedomil si tento nedostatok vo vedeckej literatúre už roku 1925. Pustil sa hneď do práce, aby mu odpomohol. Teraz po vyše tridsaťročnej námahe systematického zhľadávania a overovania údajov najrozličnejších prameňov dáva nám do rúk tento obsiahly zväzok. V ňom nachádzame podstatné údaje o všetkých vládnucich osobách — teda tak o hlavách štátov, ako aj o všetkých členoch vlád — z takmer 130 rozličných suverénnych štátnych útvarov, ktoré jestvovali na svete v období medzi rokmi 1942 a 1953. Z evidentných motívov väčšej aktuality vyšiel najprv tento druhý diel, kým autor dokončuje prípravné práce pre vydanie prvého dielu, v ktorom podobným spôsobom bude spracované historicky vzdialenejšie obdobie.

Úvod a poznámky k dielu redigované sú v štyroch rečiach, ktoré figurujú aj v titule. Namiesto obsahu nachádzame soznam štátov, ktoré sú v diele spracované. Tento soznam obsahuje názvy jednotlivých štátov nielen vo štyroch spomínaných rečiach, ale v každom prípade aj v národnej reči toho-ktorého štátu. Nakoľko úradné tituly rozličných osobností dielo uvádza iba v nemčine, pri každom takomto nemeckom pomenovaní autor uvádza numerický index, ktorým sa odkazuje na štvorrečový soznam týchto technických výrazov. Tak je každému umožnené ľahko si vyhľadať presný preklad názvu akejkoľvek verejnej funkcie. Podobne aj pre krstné mená, uvedené v texte iba po nemecky, nachádzame tabuľky prekladov do viacerých rečí. Akoby úvodom do vlastného obsahu diela autor pripravil aj veľmi

prehľadné synchronické tabule celého dejinného úseku, na ktorý sa rozprestiera obsah tohoto zväzku. Pre praktickú konzultáciu vzácnou pomôckou je menový register na konci diela, vypracovaný so škrupulóznou presnosťou, ktorú naozaj načim obdivovať, ak si uvedomíme, že ide o vyše 40 strán tlačených drobunkým charakterom a obsahujúcich zo 7000 rozličných mien. Nakladateľstvo Ploetz zaslúžilo sa týmto dielom, ktoré aj po typografickej stránke je opravdivým klenotom, o odstránenie jednej z veľmi cítených tažkostí pri štúdiu historicko-politických problémov. Svojou jedinečnosťou táto práca sa sama najlepšie odporúča a nezmešká akiste dostať sa do knižníc vedeckých ústavov i jednotlivcov ako vzácna a často nepostrádateľná pomôcka vedeckej práce.

Nemusíme osobitne zdôrazňovať, že takémuto dôslednému vedcovi neušla ani dejinná skutočnosť Slovenskej republiky, ktorú analyzoval s objektívnosťou opravdivého historika. Niektoré neúplnosti či malé nedôslednosti, ktoré sa pri všetkej pozornosti ľahko pochopia, budú v nasledujúcom vydaní vďačne opravené.

M. St. Ďurica

* * *

SLOVENSKÝ ĽUDOVÝ TEXTIL. Tkaniny, Výšivky, Čipky, Kroje. Vydala Osveta, Martin, 1957, formát 4°, strán 154. Na druhej strane záhlavia: Edícia Ústredia ľudovej umeleckej výroby v Bratislave, Rad A, zväzok 1.

Kniha je spoločným dielom viacerých autorov: Úvod k prvému zväzku edície ÚĽUV napísal direktor Michal Dado, a vlastný úvod ku knihe s nadpisom: "Výrobné tradicíe ľudového textilu na Slovensku", napísal Dr. Adam Pranda, člen Ústredia. Kniha obsahuje tieto príspevky: Anna Bartošová: Príspevok k slovenskému ľudovému tkaniu a jeho technológii. Elena Holéczyová: Príspevok k technológii slovenskej ľudovej výšivky. Ema Marková: príspevok k technológii prác z niti. Mária Morávková: Príspevok k strihom a šitiu slovenského ľudového kroja.

Kniha na prvý pohľad sa zdá zapadať do série illustrovaných zbierok fotografických záberov z prírody alebo histórie, alebo etnológie Slovenska, o ktorých bola reč už aj na stranách tohoto časopisu. Na pr. Vysoké Tatry, Slovenské rieky, Slovenské hrady, Bratislava, atď. Tieto majú iba krátky úvod a potom celostranové ilustrácie. Táto kniha, ako z obsahu vidno, je v prvom radde kniha textu, podaného v štyroch zaujímavých monografiách, a iba druhoradne ilustrovaná: buď kresbami a náčrtmi v texte, buď celostranovymi fotografiami, zčasti čiero-bielymi, zčasti farebnými. Prvý príspevok nám podáva celkovú informáciu o postupe ako sa vyrábal ľudový textil, o rastlinách z ktorých sa získavajú vlákna, o ich spracovaní, o jednotlivých nástrojoch, ako je trlica, trepáč, pačesovačka, kyjanka, praslica, kúdel, kolovrat, vretienko, motovidlo, navíjadlo, snovadlo, krosienka, krosná, atď. Potom opisuje rôzne druhy tkaniva a jeho techniku, a konečne druhy tkanín a ich použitie. Ďalšie tri rozpravy sú viac špeciálne, ale podané popularizačným štýlom. Každá stať má svoje ilustrácie, vo veľmi dobrom prevedení. Musíme však ľutovať, že celostranové farebné ilustrácie k štvrtej stati o ľudových krojoch sú iba reprodukcie akvarelov V. Škrabalovej, a nie zábery zo skutočnosti, ako by sme si priali, a ako je to v ostatných statiach. Každá stať na konci má pripojenú zovrubnú literartúru, a potom obsah po rusky, anglicky, francuszky, nemecky, a maďarsky.

Vyššie spomenutý direktor Ústredia ľudovej umeleckej výroby Michal Dado vo svojom úvode píše: . . . "Táto edícia je určená predovšetkým našim pracujúcim, aby sa z nej mohli oboznámiť s bohatstvom a vysokou úrovňou slovenskej ľudovej umeleckej výroby a čerpať z nej podnety a dôvody k oprávnenej hrdosti a zdravému vlastenectvu. Edícia nebude však bez príťažlivosti ani pre príslušníkov iných národov, najmä odborných pracovníkov a milovníkov ľudového umenia, pretože slovenská ľudová umelecká výroba obsahuje prvky a techniky, ktoré inde už davno zanikli alebo sú

aspoň veľmi vzácne. A nám Slovákom v cudzine je tiež vzácna, nakoľko podáva írečitý výraz tvorivosti slovenského ľudu, a nie je zaťažená marxistickým balastom.

Ján Malý

Jozef Kuzmík. KNIŽNICE NA SLOVENSKU. Sborník o vývoji významnejšfch slovenských knižníc. Vydala Matica Slovenská, v Martine, 1954. Str. 192 + 16 illustrácii, formát 24 x 17 cm.

Jozef Kuzmík a iných 40 spolupracovníkov pripravili túto veľmi prehľadnú a užitočnú publikáciu, ktorá nám odzrkadľuje históriu a prítomný stav knižníc na Slovensku až po rok 1953 včítane. Knižnice vždy predstavujú duchovné bohatstvo, a udávajú stupeň kultúrnej vyspelosti toho-ktorého národa. Keďže Slovensko až do roku 1918 bolo iba okrajovým územním Uhorska, nebolo tu žiadnych ústredných veľkých knižníc. Až obnovením Matice Slovenskej a osnovaním Slovenskej univerzity v Bratislave sa položil základ dvom najväčším knižniciam na Slovensku. Práve keď autori dokončovali túto publikáciu, bola v Turč. Sv. Martine od roku 1954 zriadená Slovenská národná knižnica, ktorá vznikla spojením knižnice Matice Slovenskej s knižnicou samostatne stojacej Národnej knižnice založenej roku 1939. Táto publikácia nám však prezrádza aj nemilú skutočnosť skonfiškovania mnohých reholných a seminárnych knižníc na Slovensku, o ktorých máme podrobné zprávy z roku 1932, a ktoré tu J. Kuzmqk Zhrnul v osobitnom článku. Tak na pr. knižnica jezuitov v Trnave 30.000 zv., knižnica seminára v Spišskej Kapituli 12.000 zv., piaristická knižnica v Nitre 15.000 zv. atď. Čo sa s nimi stalo, o tom publikácia nehovorí. No predpokladám, že vo väčších mestách práve z týchto skonfiškovaných knižníc boli založené terajšie štátne vedecké knižnice, ako v Košiciach, v Nitre, v Prešove a vo Zvolene.

A teraz si pozrime, ktoré sú najhlavnejšie knižnice na Slovensku. Kuzmík v súhrnnej štatistike úvádza, že na Slovensku je teraz verejnoprávnych 15.420 knižníc včítane aj ľudových, v ktorých sa úschováva 6,964.015 zväzkov kníh. Knižnica Matice Slovenskej v Turč. Sv. Martine roku 1953 mala 327.180 zv. Knižnica Slovenskej Univerzity v Bratislave 525.422 zv. Okrem tejto ústrednej knižnice na každej fakulte sú tak zv. seminárne knižnice. Na pr. v 21 seminárnych knižnichach filozofickej fakulty je spolu 127.135 zv. Knižnica Slovenskej Akadémie vied 106.365 zv.

Z cirkevných knižníc sa v knihe spomínajú: Knižnica Spolku Sv. Vojtecha asi 60.000 zv., Diecézna knižnica v Nitre asi 100.00 zv., Premonštrátska knižnica v Jasove 80.000 zv. (poštátnená), Biskupská knižnica v Košiciach asi 20.00 zv., Biskupská knižnica v Rožňave asi 12.500 zv., Knižnica Tranoscia v Lipt. Sv. Mikuláš 1.500 zv. Nie je zaznamenaná knižnica Cyrilo-metodejskej bohosl. fakulty v Bratislave.

Okrem týchto vedeckých knižníc obšírny článok informuje tiež o stave ľudových knižníc na Slovensku. Zo štatistiky vidno, že kým roku 1937 ľudové knižnice mali už 717.000 zväzkov, roku 1946 mali iba 379.000 zväzkov, nakoľko komunistická vláda nariadila čistku všetkého toho, čo nezodpovedá jej ideológii. Koľké straty!

Ladislav Džubik

Branislav Varsík. SLOVENSKÉ LISTY A LISTINY Z XV. a XVI. STOROČIA. Sv. I. Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie vied, Historický ústav. Bratislava, 1956. Str. 437 + 15 facsimile listín, formát 25 x 18 cm.

Toto dielo vychádza ako I. zväzok oddelenia pre vydávanie prameňov k slovenským dejinám pri historickom ústave Slovenskej Akadémie vied. Autorom je známy historik a jazykovedec B. Varsík. Publikácie podobného rázu doteraz bol vydal iba prof. V. Chaloupecký: Kniha žilinská, a Stredoveké listy ze Slovenska. Varsík si rozvrhol vydanie obšírneho materiálu, z ktorého táto kniha je iba prvým zväzkom: Svoj výskum sústredil na jazykové pamiatky písané na Slovensku do polovice XVI. storočia, teda pred protestantskou reformáciou, ktorá priniesla k nám vplyvy české, vykryštalizované neskor-

šie v takzvanú bibličtinu. Autor zisťuje, že jazyk ním vydaných listím a listov sa v starých zápisoch volá "lingua slavica", niekde "jazyk slovenský", a zriedkavejšie "lingua bohemica". Vskutku je to jazyk český, so sem-tam vtrúsenými slovakizmami vzatými z nárečia. Varsík nesúhlasí s názorom Ľ. Nováka, podľa ktorého v stredoveku čeština mala na Slovensku takú funkciu ako latinčina, alebo nemčina, totiž funkciu jazyka cudzieho, umelého, pre styk s okolnými zemiami atď. Podľa Varsíka je to jazyk vzdelaných Slovákov v stredoveku, ktorý nazývajú aj svojím jazykom. O tejto problematike máme v knihe veľkú úvodnú štúdiu: "Udomácnenie češtiny na Slovensku a jej funkcia v XV. a XVI. stor. na Slovensku" (str. 11-88). V tomto prvom zväzku je uverejnených 277 listov a listín. Z nich 250 je z Trnavy, a ostatných 27 je zo Skalice a z Trenčína, nakoľko sa tieto mestá riadili trnavským právom. Iba 6 listín je z XV. storočia, a ostatné sú z prvej polovice XVI. storočia. Najstarší dokument je z roku 1477: list rady mesta Kroměříža rade mesta Trnavy. Obsahove sú to listiny najrozmanitejšieho druhu, ale najviac je tu vecí právnických, prípisy rade mesta Trnavy a odpovede tejto rady v najrozmanitejších záležitostiach.

Vydanie tohoto zväzku je ešte po inej stránke dôležité. Ide o prepis stredovekých slovenských dokumentov. Sú dva druhy prepisov: diplomatický a fonetický. Varsík nesúhlasil vo všetkom s fonetickým prepisom Chaloupeckého, lebo ním boli zotrené viaceré charakteristiky vkrádajúcich sa slovakizmov do českého podkladu. Preto Varsík prv než by začal vydávať tieto stredovské pamiatky, dal zvolať poradu slovenských historikov a lingvistov, a na nej sa dohodli o postupe pri vydávaní podobných pamiatok. Rozhodnutia tej porady Varsík prináša v svojem úvode na str. 8-10. Týmto vydaním chce dať do ruky pramene historikom, právnikom, lingvistom a iným vedeckým pracovníkom. Obšírny register uľahčuje využitie tejto knihy. Na konci je rezumé v ruštine a v nemčine.

M. Lacko, S.J.

Michal Bystrík. NAŠA CESTA. Slovenské vydavateľstvo Sv. Cyrila a Metoda (Casella postale 4031, Roma, Italia), Rím, 1958. Str. 406, formát 15:5 x 11 cm.

Kristus Pán povedal: "Ja som cesta, pravda a život" (Ján 14, 6). O tejto ceste je reč v Bystríkovej knižke. Je to príručka katolíckeho náboženstva, zostavená na základe katechizmu. Hovorím na základe, lebo hoci v nej nájdeme klasické a lapidárne otázky a odpovede, predsa autor sa s tým neuspokojil, ale podáva nám: ponajprv vysvetlenie, čo treba rozumieť, ako treba rozumieť tú alebo onu katolícku náuku. Potom prináša najvážnejšie miesta zo Sv. Písma, po prípade zo svätých Otcov a z rozhodnutí učiteľského úradu Cirkvi, na ktorých sa zakladá tá alebo ona náuka. Až potom formuluje jasne otázky a odpovede, ktoré sú vytlačené hrubšími písmenami, aby vynikli hneď na prvý pohľad. Za tým nasledujú "Poznamky", kde uvádza niektoré dôsledky danej náuky, hlavne jej sprístupnenie v liturgii. Každý odsek zakončuje poukázaním na úplné, a katolícka náuka neostáva iba v abstraktných pojmoch, ale stáva sa vodidlom celého nášho života.

Čo do rozsahu, Bystríkova knižka obsahuje všetky stránky katolíckej náuky: 1. O náboženstve všeobecne a o prameni katolíckeho náboženstva, to jest o Sv. Písme. 2. O Bohu všeobecne, a o Sv. Trojici zvlášť. 3. O Cirkvi a jej učiteľskom úrade. 4. O sviatostiach, ktorými nás Cirkev posväcuje. 5. O mravných zákonoch, ktorými nás Cirkev vedie ku mravnej dokonalosti. 6. O posledných veciach človeka, kde poukazuje, aký je cieľ ľudského života.

Z praktických dôvodov sú na konci dodané najdôležitejšie modlitby, ktoré máme vedieť naspamäť, aby sa ich mládež mohla naučiť. Vecný zoznam nám uľahčuje nájdenie odpovedí na najrôznejšie problémy.

Autor sa snažil zhrnúť v jednej príručnej knižke skoro vreckového formátu všetko najdôležitejšie z katolíckeho náboženstva, a tak vykonal Slovákom katolíkom veľkú službu. Použil pritom

najnovšiu literatúru v rôznych rečiach, ako to udáva na str. 392.

Je potrebné, aby sa čím viacej rozšírila medzi Slovákmi, aby z nej rodičia učili svoje deti tej najvážnejšej vede, ako majú žiť, aby dosiahli svojho ciel'a.

Knižka je druhým zväzkom vydavatel'stva Sv. Cyrila a Metoda v Ríme, založeného vdp. Jánom Lachom práve na vydávanie duchovnej spisby pre Slovákov, nakol'ko je to na Slovensku dnes znemožnené.

Cyril Krásňanský

NOVÝ LITERÁRNY OBJAV NA SLOVENSKU. Časopis "Byzantinoslavica" XVIII (1957), str. 271-274 prinášajú článok I. Pankeviča: "Ostrožnickije pergamennyje otryvki mineji XI-XII vv.". Autor tu uverejňuje vo fotografii a v prepise svoj objav staroslovienského rukopisu, ktorý podl'a neho pochádza asi z XI. alebo XII. storočia. Text je napísaný na dvoch pergamenových listoch, ktoré boli upotrebené vo väzbe starého Evanjeliára patriceho gréckokatolíckej fare v obci Ostrožnica v okrese Snina. Autor ich tam našiel už r. 1927, ale uverejnil ich až nedávno po prvý raz čiastočne v "Jazykovednom sborníku Slovenskej akadémie vied a umení" (Bratislava 1951) a teraz úplne v "Byzantino-slavica". Na lístkoch je liturgický staroslovienský text z kánona na sviatok Sv. Dimitrija mučeníka solunského, ktorého sviatok pripadá na 26. októbra.

* * *

Kniha našej americko-slovenskej rodáčky Sestry Terézie Miriam Demjanovičovej "A greater perfection" vyšla roku 1951 aj v taliančine pod názvom "Verso la perfezione". Úvod k nej napísal známy taliansky publicista Igino Giordani. Vydala Ancora, Milano.

* * *

11. januára 1958 na cirkevno-historickej fakulte Pápežskej univerzity Gregoriánskej v Ríme dosiahol doktorát P. Felix Litva S.J., predloživší doktorskú dizertáciu z dejín pápežskej kúrie v XV.-XVI. storočí, a menovite o činnosti úradu zvaného "Dataria". Medzitým bol P. Litva menovaný profesorom na tej samej univerzite, kde začína prednášať od druhého semestra (február 1958) archivistiku a dejiny pápežskej kúrie.

* * *

"Thesaurus litterarum" je známa kolekcia svetových literatúr, ktorú vydáva Nuova Accademia Editrice v Miláne. V nej vychádzajú tri série: 1. Dejiny literatúr celého sveta, 2. Najkrajšie state zo svetových literatúr, vyšlé zväzky na obálke prinášajú ďalší program, z ktorého sa dozvedáme, že Profesor Bruno Meriggi, znalec slovenčiny, má pripraviť do tejto kolekcie: Dejiny slovenskej literatúry, najkrajšie state zo slovenskej literatúry, a Slovenské divadlo.

* * *

Alojz Miškovič v Duchovnom Pastieri (Bratislava 1955) uverejnil dva články: "Cirkevné právo vo Vel'kej Morave" a "Cirkvená správa vo Vel'kej Morave". V prvom článku oboznamuje s objavom Sv. - Emmerámskych glos, o ktorých sme referovali v Moste I (1954) č. 2. V druhom článku chce podať nový výklad prameňov týkajucich sa Wichinga. Chce dokázať, že Wiching nebol biskupom nitrianskym, ale chorbiskupom k dispozícii arcibiskupa a panovníka. Ako taký mohol sídliť spolu s arcibiskupom, alebo býť poslaný na misijné územia, ako na pr. k Vislanom do Pol'ska. Vedci k tomu zaiste zaujmú stanovisko.

* * *

P. Viliam Pavlovský S.I., Die Chronologie der Tätigkeit Esdras. Versuch einer neuen Lösung. Biblica (Roma) 1957, č. 3-4.

Je to 60 stranová rozprava z doktorskej disertácie prvého slovenského doktora a teraz profesora na pápežskom Biblickom Ústave v Ríme. Rieši jeden doteraz vel'mi nejasný úsek z dejín Starého Zákona.

* * *

N. A. Kondrašov - N. B. Trojepol'skaja: Bibliogrfija po slovackoj dialektologiji. Kratkije soobščenija Instituta slavjanovedenija. Akademija Nauk SSSR. Moskva 1956. Str. 86-106.

Po úvode autori podávajú obšírny soznam o výskumoch slovenčiny v týchto oddieloch: 1. Slovenská lingui-

stika všeobecne, 2. Linguistická geografia, 3. Západoslovenské nárečia, 4. Stredoslovenské nárečia, 5. Východoslovenské nárečia, 6. Slovenské hovory mimo dnešného Slovenska (=nárečia slovenských osád v Maďarsku, v Jugoslávii, Bulharsku atď).

* * *

Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae. Redigit Stephanus Kniezsa, adiuvantibus E. Baleczky et L. Hadrovics. Budapest, annus I (1955), annus II (1956).

Oznam na obálke hovorí, že je to časopis slavistického oddelenia maďarskej akadémie vied. Zaoberá sa najviac filológiou. Ako iné obdobné časopisy uverejňuje ponajprv rozpravy, potom kratšie poznámky, kritické recenzie a bibliografiu, a nakoniec kroniku slavistiky v Maďarsku. V ozname na obálke nachádzame pripomienku, že časopis uverejňuje príspevky po francúzsky, anglicky, nemecky a vo všetkých slovanských rečiach. Doteraz nebola uverejnená ani jedna rozprava v angličtine, ale najviac je ich v nemčine. No tu chceme zaznamenať, že zo slovanských rečí najviac je tu zastúpená slovenčina. Doteraz sú uverejnené tieto state: Fügedi E., K otázke užívania slovenského jazyka na panstvách v 17. stor. Déczy Gy., K životopisu Juraja Papánka. Sipos S., Zo skúsenosti výskumu slovenských nárečí v Maďarsku. Décsy Gy., Slovenský karhací spev zo 17. storočia. Décsy Gy., Slovenské preklady Blosiových náboženských spevov. Úrhegyi E., Hviezdoslav a spoločnosť Kisfaludyho. Ako vidíme sú to všetko maďarskí autori, ktorí upotrebujú slovenčinu vo svojich vedeckých prácach. Kto by si to bol pomyslel pred rokom 1918, že slovenčina, ktorú vyhodili ešte aj z ľudových škôl, nájde popredné miesto vo vedeckom časopise vydávanom práve v Budapešti!

Okrem vyššiespomenutých slovenských statí sú ešte tieto state týkajúce sa priamo Slovenska: Kniezsa St., Die Sprache der alten Slawen Transdanubiens. Je to kritika na knihu J. Stanislava (Slovenský juh v stredoveku). Knieža tu zastáva menku, že obyvateľstvo Zadunajska pred príchodom Maďarov bolo juhoslovanské. Ďalej je tu štúdia: Fügedi, E., Kaschau, eine osteuropäische Handelsstadt am Ende des 15. Jahrhundderts. Nakoniec je tu v každom čísle nejaká recenzia slovenských kníh.

ZEITSCHRIFT FÜR SLAWISTIK. Deutsche Akademie der Wissenschaften. (Ost)-Berlin. Ročník I. 1956.

Tento nový slavistický časopis je vydávanny Berlínskou univerzitou Východného Nemecka, teda pod marxistickou kontrolou, čo sa odzrkadľuje v metdológii a v záujmovej sfére. Je to časopis prevážne filologický, ale nie výhradne. Sú tu aj rozpravy historické a iné. Z odboru slovenskhho zaznamenávame v tomto prvom ročníku tieto štúdie: Ján Stanislav: Über die Stellung des Slowakischen innerhalb der slawischen Sprachen. 1955, Heft 2, str. 3-18.

O. Feyl, Unbekannte deutsche Briefe und andere Dokumente von Ján Kollár aus Weimar. 1956, Heft 2, str. 121-134.

Je tu uverejnených 13 listov Jána Kollára písaných do Weimaru svojim príbuzným (z nich 3 listy svojej dcére po česko-slovensky). Materiál bol nájedený v byte panej Ľudmily Schnabelrauch, ktorá je doteraz žijúcou pravnúčkou Jána Kollára zo strany jeho dcéry Ľudmily Kollár.

Zolnai B., Die geistige Bedeutung des Generalseminars von Pressburg (Bratislava) für Ungarn und die slawischen Völker. 1956, Heft 3, str. 103-108.

Ján Stanislav, Zur Frage der Slowakischen in den altsschechischen Denkmälern (übersetzt von K. Gabka). 1956, Heft 4, str. 58-70; pokrač. 1951, Heft 1, str. 37-51.

Okrem toho je tu niekoľko recenzií, medzi iným Stanislavovej knihy "Slovenský juh v stredoveku", vydanej ešte roku 1943.

Eduard Winter: Die tschechische und slowakische Emigration in Deutschland im 17. und 18. Jahrhundert. Beiträge zur Geschichte der hussitischen Tradition. Berlin, Akademie Verlag 1955, s. VII+568. Veröffentlichungen des Institutes für Slawistik Nr. 7. Východné Nemecko.

Z NAŠEJ ZAHRANIČNEJ KNIŽNEJ TVORBY

Miloš K. Mlynarovič. VTÁČENCE VO VÍCHRICI. Román. $3.00
TESTAMENT KRÁĽA SŔDC. Verše. $1.50
BOHA HĽADÁM. Verše. $1.50
BORBA S OSUDOM. Novely. $1.50

Mikuláš Šprinc. SV. ANDREJ-SVORAD. Životopis. $2.00
NA FLORIDE SÁM. Verše. $1.00
TVÁROU PROTI SLNKU. Verše. $1.00
MATKA KRÁSNEHO MILOVANIA. Lyrické rozjímania. $1.00
CESTY A OSUDY. Z potuliek po Californii a Wyomingu. $1.50

Rudolf Dilong. SLOVO BOŽIE. Rozjímania. $2.00
STOPY V OHNI. Verše. $1.00
NA VRCHU NÁDEJE. Verše. $2.00

Jozef Paučo. SLOVÁCI A KOMUNIZMUS. Štúdie. $3.00
ŠTEFAN FURDEK A SLOV. VYSŤAHOVALECTVO. $1.50

Dr. Fr. Hrušovský. SLOVENSKÉ REHOLE V AMERIKE. $5.00

Ján E. Bor. RUDOLF DILONG. Literárne štúdie. $2.00

* * *

Dr. T. Zubek. THE CHURCH OF SILENCE IN SLOVAKIA. $3.50

Dr. Fr. Hrušovský. THIS IS SLOVAKIA. $1.00

John Okal. JANOSIK. A Carpathian Saga. $1.00
THE DELIVERANCE OF SISTER CECILIA. $3.75

Sister Gabrielle. SLOVAKIA'S ROAD TO STATEHOOD. $1.50

Ak chcete mať vo svojej knižnici dobrú a spoľahlivú slovenskú knihu, obráťte sa na administráciu Mostu: 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana.

Copyright 1958. By Slovak Writers and Artists Association, Cleveland, Ohio. No portion of this Revue may be reprinted or broadcast without permission of the Publisher.

Printed in the United States